

DALIŞIN İKİLİ KİMLİĞİ: GÜNEY MARMARA BÖLGESİ'NDE DALIŞ TURİZMİ PERSPEKTİFİNDEN NİTEL BİR ANALİZ

DUAL IDENTITY OF DIVING: A TOURISM-ORIENTED QUALITATIVE
STUDY IN SOUTH MARMARA

Tuğba BOZKURT¹

ORCID: 0000-0001-6866-9665

Cemali BUZLUKÇU²

ORCID: 0000-0001-6207-5735

Esra KARAKOÇ³

ORCID: 0009-0006-3023-466X

Öz

Türkiye'nin önemli su altı turizm destinasyonları arasında yer alan Balıkesir ve Çanakkale illerini kapsayan Güney Marmara Bölgesi, dalışın hem spor hem de turizm yönüyle değerlendirilmesi gereken çok boyutlu yapısını yansıtmaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, dalışın ikili kimliğini ortaya koymak ve özellikle turizm kimliği bağlamında sürdürülebilir, katma değer yaratan bir yapıya ulaşabilmesi için bölgesel düzeydeki yapısal sorunları analiz etmektir. Nitel araştırma yöntemi kapsamında fenomenoloji deseni benimsenmiş; veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler, aynı zamanda dalış eğitmeni olan dalış merkezi sahipleriyle yapılmıştır. Veriler tematik analiz yöntemiyle değerlendirilmiş; bulgular, temalar etrafında sınıflandırılmıştır. Yapılan değerlendirmelerde, mevzuat, altyapı, erişilebilirlik, tanıtım eksiklikleri ve iş birliği kültürü gibi faktörlerin dalış turizminin gelişimini sınırlandırdığı tespit edilmiştir. Spor-turizm ayırımına dair belirsizlik, sektörde yönetsel karmaşalara neden olmakta; bu da dalışın tanıtımını ve ekonomik katkısını sınırlamaktadır. Elde edilen sonuçlar, mevcut sektörel yapının dalışın spor mu yoksa turizm faaliyeti mi olduğu konusunda belirsizlik yarattığını; bu belirsizliğin de dalış turizminin tanınırlığını ve sektöre olan katkısını sınırladığını göstermektedir. Çalışma, sürdürülebilir ve yüksek katma değerli bir turizm modeli için bölgesel düzeyde politika önerileri sunmakta ve dalışın çok boyutlu doğasına uygun yeni bir yönetim yaklaşımının gerekliliğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Dalış Turizmi, Spor ve Turizm İkiliği, Güney Marmara, Alternatif Turizm

Abstract

The South Marmara Region, encompassing the provinces of Balıkesir and Çanakkale, stands out as a key destination for underwater tourism in Türkiye, reflecting the multidimensional nature of diving as both a sport and a tourism activity. This study aims to reveal the dual identity of diving and to analyze structural challenges at the regional level to develop a sustainable and value-generating tourism model. Adopting a qualitative research approach, the study employs a phenomenological design and collects data through semi-structured in-depth interviews conducted with dive center owners who are also certified instructors. The data were analyzed using thematic analysis and categorized around key themes. The study identifies that regulatory gaps, limited infrastructure, accessibility issues, weak promotion, and lack of cooperation hinder the development of diving tourism. The ongoing ambiguity between "sport or tourism?" leads to administrative confusion, reducing the visibility and economic impact of the sector. Findings show that this uncertainty undermines the recognition and contribution of diving tourism. The study proposes regional policy recommendations and emphasizes the need for a governance model aligned with the dual nature of diving.

Keywords: Diving Tourism, Sport-Tourism Duality, South Marmara, Alternative Tourism

1 Dr./Uzman, Güney Marmara Kalkınma Ajansı, tbozkurt@gmka.gov.tr

2 Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi, cemalibuzlukcu@balikesir.edu.tr

3 Birim Başkanı, Güney Marmara Kalkınma Ajansı, ekarakoc@gmka.gov.tr

Giriş

Son yıllarda turizm sektöründe sürdürülebilirlik ilkeleri ve çevreye duyarlı yaklaşımlar giderek önem kazanmış, bu durum geleneksel kitle turizmine alternatif olarak yeni turizm türlerinin gelişimini teşvik etmiştir. Özellikle doğal ve kültürel kaynakların korunarak değerlendirilmesini amaçlayan alternatif turizm anlayışı, yerel kalkınmayı destekleyen ve ziyaretçilerle ev sahibi topluluklar arasında daha derin bağlar kurulmasını sağlayan bir model olarak öne çıkmaktadır. Bu çerçevede, deniz ve su altı kaynaklarının sunduğu zenginliklerin turizme entegre edilmesi, sürdürülebilir turizm politikaları kapsamında önemli fırsatlar sunmaktadır.

Alternatif turizm türlerinden biri olan dalış turizmi, hem macera arayışı içerisindeki bireylerin ilgisini çeken hem de deniz ekosistemlerinin korunmasına katkı sağlayan özgün bir deneyim alanı olarak dikkat çekmektedir. Türkiye, sahip olduğu kıyı uzunluğu, su altı flora ve fauna çeşitliliği, batıkları ile dalış turizmi açısından yüksek potansiyele sahip ülkelerden biridir. Ancak bu potansiyelin etkin biçimde değerlendirilmesi yalnızca altyapı ve pazarlama stratejileriyle sınırlı değildir; dalışın hem turistik hem de sportif kimliği arasında sıkışan yapısının da doğru tanımlanmasını ve bu ikilikten doğan sektörel sorunların bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasını gerektirmektedir.

Dalış faaliyetleri, hem bir spor disiplini hem de turistik bir etkinlik olarak iki farklı kimlik taşımaktadır. Ancak Türkiye’de bu ikili yapı çoğunlukla tek bir sektör başlığı altında değerlendirilmektedir. Bu yaklaşım, dalışın farklı doğalarının gerektirdiği ayrı politika, strateji ve teşvik mekanizmalarının geliştirilmesini engellemekte, özellikle turistik amaçlı dalış faaliyetlerinin sektörel görünürlüğünü ve ekonomik katkısını sınırlandırmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye’nin önemli su altı destinasyonlarından biri olan Güney Marmara Bölgesi (Balıkesir ve Çanakkale illeri özelinde), dalışın “ikili kimliğine” dikkat çekilerek turizm perspektifinden incelenmekte; dalış turizmi boyutunda karşılaşılan bölgesel sorunlar analiz edilerek çözüm önerileri sunulmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, dalışın tanımına ilişkin kavramsal ve uygulamaya dönük sorunları ortaya koymak ve çözüm önerileri geliştirmektir. Dalış, farklı disiplin ve sektörlerde çeşitli biçimlerde tanımlandığı için mevzuat, eğitim, güvenlik ve sektör potansiyeli gibi alanlarda belirsizlikler oluşmaktadır. Araştırmada, mevcut tanımlar arasındaki çelişkiler ve örtüşmeler incelenmiş; rekreasyonel, teknik ve profesyonel dalış gibi alt kategoriler arasındaki ayrımın hangi ölçütlere dayandığı ve uygulamada nasıl karşılık bulduğu değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, dalışın daha net ve uygulanabilir bir çerçevede ele alınmasına katkı sunacak öneriler geliştirilmiştir.

Çalışma kapsamında, Balıkesir ve Çanakkale illerinde su altı dalış turizmi potansiyelinden ne ölçüde yararlandığı ve bu potansiyelin değerlendirilmesini engelleyen başlıca faktörlerin neler olduğu araştırılmaktadır. Bu çerçevede, Marmara ve Ege Denizi kıyılarında yer alan mevcut ve keşfedilmeyi bekleyen dalış noktalarının durumu, dalış turizmiyle ilgilenen ziyaretçilerin demografik ve davranışsal profilleri ile faaliyetlerin mevsimsel dağılımı irdelenmektedir. Ayrıca, bölgede faaliyet gösteren dalış turizmi işletmelerinin karşılaştığı yapısal ve operasyonel sorunlar, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yeterliliği, altyapı ve mevzuat eksiklikleri, insan kaynağı ve ekipman teminine ilişkin ihtiyaçlar ile finansman, çevresel sürdürülebilirlik, ulaşım bağlantıları ve sezona bağlı değişkenlik gibi hususlar ele alınmaktadır. Çalışma, aynı zamanda sektörün gelişimini destekleyecek teşvik mekanizmaları ile kurumsal iş birliği ve rekabet gücünün artırılmasına yönelik çözüm önerilerine de odaklanmaktadır. Bu kapsamda, yukarıda sıralanan konular araştırmanın temel sorularını oluşturmaktadır. Nitel araştırma yöntemine dayanan araştırma; sektördeki yapısal ve yönetsel sorunlar, pazarlama faaliyetlerinin etkinliği, tüketici profili ve çevresel duyarlılıklar gibi başlıkları inceleyerek, dalış turizminin alternatif turizm kapsamındaki rolünü ve bölgesel kalkınmaya olan katkısını değerlendirmeyi hedeflemektedir.

1. Alternatif Turizm Kapsamında Dalış Turizminin

Yeri

1970'lerin sonuna doğru gelişmekte olan ülkelerde kitle turizmi veya geleneksel turizm şekline yeni bir alternatif olarak farklı turizm türleri ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu yeni turizm yaklaşımıyla birlikte, doğal ve kültürel kaynaklar ön plana çıkmış; çevreye duyarlı tutumlar turizm politikalarının merkezine yerleşmiştir (Dernoi, 1981: 258). Kitle turizmine bir çözüm olarak doğan alternatif turizm; büyük turist gruplarına, kontrolsüz yapılaşmaya, çevresel tahribata ve toplumsal yabancılaşmaya karşı farklı seçenekler sunmaktadır. Kitle turizmi, turistlere konfor sağlarken, yerel kültürle derin bir etkileşim kurma fırsatını göz ardı etmektedir. Buna karşın alternatif turizm, doğal ve kültürel kaynakları öncelikli hâle getirerek, turizm faaliyetlerini daha duyarlı ve sürdürülebilir bir hâle getirmeyi amaçlamaktadır (Oracion, 2007: 153). Kitle turizmine bir çözüm olarak doğan alternatif turizm, büyük turist gruplarına, çevrenin tahribatına, kontrolsüz yapılaşmaya karşı bir duruş sergilemektedir. Kitle turizmi, yerelle olan iletişimi sınırlarken; alternatif turizm hem yerelin yakından deneyimlenmesine fırsat sunmakta hem de yerel ekonomiye katkı sağlamaktadır (Triarchi ve Karamanis, 2017: 41).

Türkiye'de ilk defa Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (DPT, 1985-1989) işaret edilen alternatif turizm, turizm başlığı altında geçen hedefler kapsamında kitle turizmi yerine bireysel turizmin de ihmal edilmemesi şeklinde gündeme getirilmiştir. Doğa ve çevresel değerlerin turizm amaçlı kullanılmasının yanı sıra korunarak geliştirilmesi için stratejilerin geliştirilmesi gerektiği de vurgulanmıştır. Sonraki kalkınma planlarında da benzer öneriler dile getirilmiş olmakla birlikte, "alternatif turizm" kavramına ilk kez doğrudan Onuncu Kalkınma Planı'nda (2014-2018) yer verildiği görülmektedir (SBB, 2013). Sürdürülebilirlik önceliğinde, pazarın üst gelir gruplarına yönelik alternatif turizm aracılığıyla çeşitlendirilerek sektörün gelirlerinin artırılması vurgulanmıştır. Bu çerçevede, özellikle macera turizmi kapsamında değerlendirilen dalış turizmi, alternatif turizmin önde gelen bileşenlerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Çevresel farkındalığı

ön planda tutan bakış açısıyla sürdürülebilir turizm anlayışına kapı aralamaktadır (Doğru, vd., 2019: 190-193). Diğer yandan, dalış faaliyetlerinin giderek artan bu önemi, dalışın bir spor mu yoksa turizm türü mü olduğu konusundaki soruları da gündeme getirmekte ve bu konuda farklı bakış açılarını içeren tartışmalar devam etmektedir.

2. Dalış: Spor Mu? Alternatif Turizm Türü Mü?

Alternatif turizmin bir bileşeni olarak değerlendirilen özel ilgi turizmi içinde yer alan dalış; golf veya kuş gözlemciliği gibi hem sportif hem de turistik karakter taşıyan faaliyetleri bir araya getirmektedir. Bu tarz etkinlikler, ortak ilgi alanlarına sahip bireyleri bir araya getirerek, kültürel ve ekonomik etkileşimleri teşvik etmekte; yerel turizme ve çevresel farkındalığa katkı sağlamaktadır (Dernoi, 1988: 91).

Hem sportif hem de turistik olarak değerlendirilen faaliyetlerden biri olan dalışın bu iki yaklaşımı arasında amaç, katılımcı profili, sektörel yapı ve gereklilikler bakımından önemli farklar bulunmaktadır (Richter, 1989: 204). Dalış sporu, belirli bir eğitim süreci dâhilinde teknik bilgi ve fiziksel dayanıklılık isteyen, sporcular tarafından yapılan ve yarışma, antrenman veya sertifika programları kapsamında yürütülen bir spor dalıdır (Ditton, vd., 2002: 187). Bu bağlamda, dalış sporu bireyin fiziksel kapasitesi, becerileri ve gelişim hedefleriyle ilişkili olup gerekli olan ekipmanların da belirli niteliklere sahip olması ve sporcunun ihtiyaçlarına göre şekillenmesi beklenmektedir (Dimmock ve Musa, 2014: 53-54).

Diğer yandan, dalış turizmi esasen deneyim odaklı bir faaliyettir. Katılımcıların profesyonel dalgıç olması gerekmemekte; su altı dünyasını keşfetmek isteyen herkes bu deneyime katılabilmektedir. Bu kişiler için dalış, bir hobi veya keyifli bir tatil etkinliği niteliğindedir. Güvenliğin gerektirdiği durumlar dışında; özel ihtiyaçlara yönelik yüksek nitelikli ekipmanlara ihtiyaç duyulmamaktadır. Söz konusu yaklaşım farklılığı nedeniyle, dalış turizmi, dalış sporundan ayrı bir perspektifte ele alınmakta olup alternatif turizmin önemli bir alt dalı olan macera ve özel ilgi turizmi kapsamında değerlendirilmektedir (Douglas, 1985: 187-190). Turizm perspektifinden

bakıldığında dalış; konaklama, ulaşım, su altı zenginlikleri, dalış merkezleri ve rehberlik gibi çeşitli sektör bileşenlerini içeren, bölgesel ekonomiye katkı sağlayan bir faaliyet alanıdır.

Spor bağlamında dalış, hedefe ulaşma, teknik performans sergileme ve rekabet etme odaklı bir faaliyettir. Bu çerçevede sporcular, yalnızca fiziksel ve zihinsel dayanıklılıklarını değil, aynı zamanda teknik kapasitelerini de geliştirmeyi amaçlamaktadır. Dalışı spor olarak gerçekleştiren bireyler, su altındaki doğal güzellikleri keşfetmekten ziyade; belirli bir derinliğe ulaşmak, solunum kapasitesini artırmak, belirlenmiş rotaları izlemek ya da teknik bir görevi yerine getirmek amacıyla dalış yapmaktadır. Dalış turizminde ise asıl hedef, su altı dünyasını keşfetmek ve bu deneyimden keyif almaktır. Bu bağlamda dalışlar; mercan resifleri, batıklar, deniz canlıları ve su altı mağaraları gibi doğal ve kültürel zenginlikleri gözlemlemek amacıyla gerçekleştirilmektedir (Cavallini, vd., 2023: 2-5). Turistik dalış faaliyetleri, profesyonel dalgıç olmayı gerektirmemektedir. Daha kısa süreli ve teknik açıdan daha basit olan bu dalışlar, genellikle amatör katılımcılar tarafından gerçekleştirilebilmektedir. Bununla birlikte, iki alan arasında geçişken durumlar da söz konusudur. Turistik amaçla başlanan dalış faaliyetleri zamanla profesyonel bir düzeye taşınarak, katılımcıların sporcu kimliği kazanmasına veya eğitim süreçlerine katılmasına olanak sağlayabilir. Tersine bir bakışla, sportif amaçla dalış yapan bireylerin de yalnızca doğal güzellikleri keşfetmek ve deneyim odaklı dalışlar gerçekleştirmek istemesi mümkündür.

“Dalış bir spor mudur, yoksa turizm faaliyeti mi?” sorusu, yalnızca kavramsal bir ayrımı değil; aynı zamanda sektörün düzenlenmesi, teşvik edilmesi ve sürdürülebilirlik politikalarının şekillenmesi açısından da kritik öneme sahiptir (Milroy, 1982). Sektördeki düzenleyici çerçeve, bu ikili yapıdan etkilenmekte; fonlama, lisanslama, mevzuat altyapısı, ekipman tedariki ve eğitim sistemleri bu ayrıma göre farklılık gösterebilmektedir. Bu kapsamda, dalış faaliyetlerinin hem spor hem de turizm boyutu taşıdığı için, bu iki alanın birbirini dışlamaktan çok tamamladığının farkında olunması önem arz etmektedir (Mehtiyeva, 2017). Söz konusu

farklılıkların açık biçimde tanımlanması; dalış faaliyetlerinin sürdürülebilirliğini sağlamak, çevresel etkileri azaltmak ve sektörel verimliliği artırmak adına politika yapıcılar ve uygulayıcılar açısından büyük önem arz etmektedir.

3. Dalış Turizmi: Küresel ve Ulusal Eğilimler

Dalış turizmi de ekonomik gelir anlamında alternatif turizm türleri içinde önemli bir yere sahip olup son dönemlerde birçok turizm destinasyonunun dalış turizminde öne çıkma çabaları, bunu desteklemektedir. Mısır'daki Kızıldeniz, Maldivler, Avustralya'da yer alan Büyük Set Resifi (Great Barrier Reef) dalış turizmiyle öne çıkan başlıca destinasyonlar arasında yer almaktadır. Dalışa ilgi duyan turist profilinin genellikle yüksek gelir grubuna mensup olması ve sektöre yönelik talebin son yıllarda artış göstermesi, bu alanın niş bir turizm türü olarak katma değerini artırmaktadır.

Su altı dalış turizmi, sürdürülebilir turizmin temel bileşenlerinden biri olarak giderek artan bir ilgiyle karşılanmaktadır (Townsend, 2008: 195). Dalış, doğaya olan olumsuz etkisinin görece düşük olması nedeniyle çevresel korumaya katkı sunarken; aynı zamanda ekonomik gelir üretimi ve kırsaldaki nüfusun kalkınmasına destek sağlama potansiyeliyle öne çıkmaktadır (Arcos-Aguilar, vd., 2021: 1023). Bununla birlikte, bazı akademik çalışmalar dalış turizminin sunduğu deneyimin turist beklentilerini karşılamada ve yerel halkın yaşam kalitesine somut katkı sağlamada yetersiz kalabileceğini ortaya koymaktadır (Marconi, vd., 2020; Wongthong ve Harvey, 2014; Emang, vd., 2020). Bu bağlamda, dalış turizminin etkilerinin yalnızca ekonomik çıktılara odaklanmak yerine sosyal sürdürülebilirlik ve toplumsal kabul düzeyi açısından da kapsamlı biçimde değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Schuhbauer, vd., 2023; Blanco, 2011).

Son yıllarda küresel ölçekte artan macera ve deneyim temelli turizm eğilimleri doğrultusunda, dalış turizmi sektörü de dikkate değer bir büyüme ivmesi yakalamıştır. The Business Research Company (2024) tarafından yayımlanan sektör raporuna göre dalış turizmi pazarının 2024 yılı itibarıyla 4,06

milyar dolarlık bir hacme ulaştığı belirtilmektedir. 2025 yılı sonunda ise bu değer 4,52 milyar dolara ulaşması öngörülmektedir. Yıllık bileşik büyüme oranı (CAGR) %11,4 olarak tahmin edilmekte olup pazarın 2029 yılına kadar 6,87 milyar dolara çıkacağı öngörülmektedir. Söz konusu ekonomik büyümenin temelinde rehberli dalış turları, sertifikalı eğitim programları, tekne konaklamalı dalış organizasyonları ve deniz koruma temelli faaliyetlerin yaygınlaşması gibi çeşitli hizmet alanları yer almaktadır. Dalış turizminin büyümesinde, okyanus ve deniz yaşamına yönelik artan farkındalığın yanı sıra sürdürülebilir turizm anlayışına yönelik küresel dönüşüm de etkili olmaktadır. Ancak sektör, iklim değişikliği kaynaklı çevresel tehditler, yüksek maliyetler ve bazı bölgelerde karşılaşılan altyapı eksiklikleri gibi yapısal sorunlarla karşı karşıyadır. Bu çerçevede, dalış turizminin ekonomik potansiyelinin sürdürülebilirlik ilkeleriyle birlikte değerlendirilmesi, sektörün uzun vadeli gelişimi açısından kritik bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır (The Business Research Company, 2024). Çevre dostu dalış uygulamalarının yaygınlaşması, dalış deneyimlerinde sanal gerçeklik uygulamalarının artması, su altı kültür mirası turizminin gelişmesi, sosyal medyanın dalış destinasyonlarına yönelik tanıtım etkinlikleri ve küresel ölçekte ulaşım bağlantılarının güçlenmesi ile dalış hareketliliğinin daha da artması söz konusu olabilecektir.

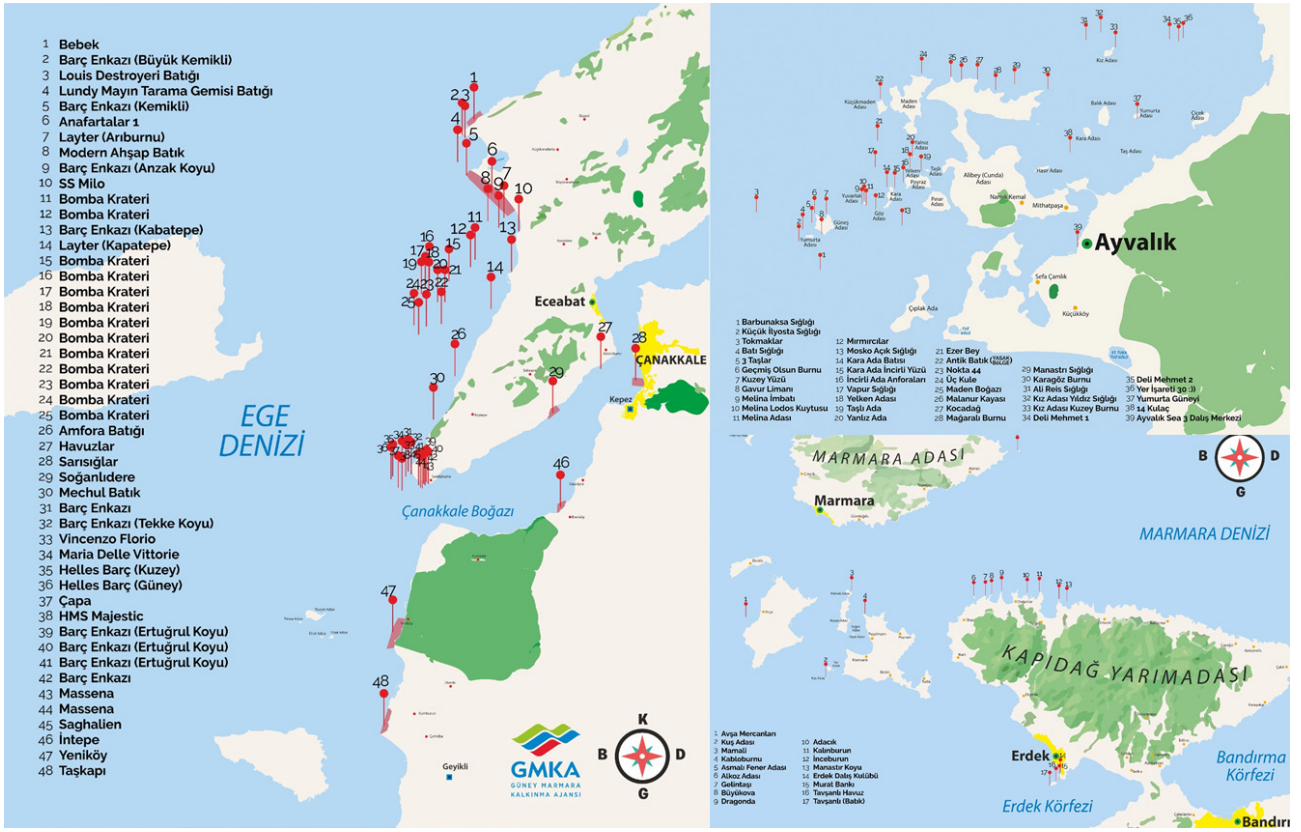
4. Güney Marmara Bölgesi'nde Alternatif Turizm

Yaklaşımları ve Dalış Turizmi

Güney Marmara Bölgesi, sahip olduğu özgün su altı ekosistemi, biyolojik çeşitliliği ve kültürel miras değerleriyle, alternatif turizm türlerinden biri olan

dalış turizmi açısından güçlü bir potansiyele sahiptir (GMKA, 2024). Bölge; göçmen balık türlerinin varlığı, yumuşak mercan kolonilerinin yoğunluğu, tür çeşitliliği ve su altı arkeolojik unsurlar gibi doğal ve kültürel kaynaklar bakımından oldukça zengindir. Kıyıdan doğrudan erişim imkânı, ulaşım bağlantıları ve büyük şehirlere olan yakınlığı sayesinde bölge, erişilebilirlik açısından önemli avantajlar sunmaktadır. Dalış noktalarına yakın konaklama tesislerinin varlığı, bölgedeki dalış kulüplerinin etkinliği ve üniversitelerde yer alan ilgili akademik birimlerin sektöre katkısı, bölgenin rekabet gücünü artıran önemli fırsatlar arasında yer almaktadır (GMKA, 2019). Söz konusu bütünsel yapı, dalışın hem turistik hem de sportif bir faaliyet olarak şekillenmesine zemin hazırlamaktadır. Bu bütüncül avantajlar, bölgedeki belirli merkezlerin öne çıkmasını da beraberinde getirmiştir. Nitekim Ayvalık, Türkiye'nin öne çıkan ve en cazip dalış destinasyonlarından biri olarak dikkat çekmektedir.

Güneş Adası, Yuvarlak Ada ve Kerbela Taşları gibi bölgeler, zengin su altı faunası ve florasıyla dikkat çeken önemli dalış noktaları arasında yer almaktadır. Özellikle Kız Adası'nın açık denize bakan kısmında, 19 metre derinlikte başlayan su altı yaşamı, dalış meraklıları için görülmeye değerdir. Bölgedeki dalış çeşitliliği yalnızca Ayvalık ile sınırlı kalmamakta, İstanbul'a yakın konumuyla Saros Körfezi gibi alternatif destinasyonlar da ön plana çıkmaktadır. Körfezde yer alan 30 metredeki 'Lundy' savaş gemisi batığı, 24 metredeki Majestic savaş gemisi batığı ve 70 metre derinlikte bulunan iki diğer batık, tarihi ve teknik dalışlar açısından öne çıkan önemli duraklar arasında yer almaktadır. Bu bölgede siyah mercan varlığı dikkat çekerken, güçlü akıntılar dalış planlamasında özel dikkat gerektirmektedir.

Şekil 1: TR22 Güney Marmara Bölgesi Dalış Noktaları
(Kaynak: GMKA, 2025)

Bölgedeki zenginlikler yalnızca ana kıyı şeridiyle sınırlı olmayıp adalar çevresine de yayılmaktadır. Gökçeada ve Bozcaada, keşfedilmemiş dalış alanlarıyla, dalış turizmi açısından önemli fırsat sunmaktadır. Marmara Adası çevresindeki koylarda ise Pina (midye) ve Posedonia (deniz çayırları) gibi canlı türleri, su altı ekosisteminin zenginliğini desteklemektedir. Bu alanlar, Güney Marmara'nın dalış turizmindeki potansiyelini hem biyolojik çeşitlilik hem de sunduğu farklı dalış deneyimleri açısından güçlendiren önemli unsurlar olarak değerlendirilmektedir.

Söz konusu doğal ve kültürel zenginliğe rağmen, dalış turizminin mevcut durumuna ilişkin güncel ve bölgesel düzeyde detaylı istatistiksel verilere ulaşmak oldukça sınırlıdır. Ancak, Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu (TSSF) verilerine göre, 2025 yılı Şubat ayı itibarıyla ülke genelinde 120 dalış merkezi faaliyet göstermektedir (TSSF, 2025). Sezon öncesi hazırlıklar ve devam eden lisanslama süreçleri dikkate alındığında, bu sayının önümüzdeki dönemde artması beklenmektedir. Güney Marmara özelinde

bakıldığında, Balıkesir'de Ayvalık, Gömeç ve Erdek ilçelerinde toplam 5; Çanakkale'de ise Merkez, Gelibolu, Eceabat, Ayvacık ve Gökçeada'da toplam 6 dalış merkezi bulunmaktadır. Bölgedeki dalış merkezleri yalnızca sportif ve rekreasyonel dalışlar düzenlemekle sınırlı kalmayıp, cankurtaran eğitimlerinden su altı fotoğrafçılığına, ekipman kiralamadan PADI ve SSI gibi uluslararası sertifikalandırma programlarına kadar geniş bir faaliyet yelpazesi sunmaktadır. Söz konusu merkezlerde verilen eğitimler, çoğunlukla eğitimcilerin sahip olduğu sertifikasyonlara göre şekillenmekte ve bölgeye gelen katılımcı profiline göre çeşitlenmektedir.

Türkiye'de dalışla ilgili yetkilendirme işlemleri, Türkiye Sualtı Sporları Federasyonu (TSSF) tarafından yürütülmekte olup Fransa kökenli CMAS (Confédération Mondiale des Activités Subaquatiques) sertifikasyon sistemi esas alınmaktadır. Söz konusu dalış sertifikasyon sistemi dışında farklı uluslararası sertifikasyon sistemleri de bulunmaktadır. BSAC (British Sub-Aqua Club), CMAS'a benzer şekilde teorik temelli bir yaklaşım

sunarken; PADI (Professional Association of Diving Instructors) ve SSI (Scuba Schools International), kısa sürede tamamlanabilen, pratik ağırlıklı eğitim yapılarıyla turistik dalışlar için öne çıkmaktadır. SDI rekreasyonel, TDI (Technical Diving International) ise teknik dalışlara yöneliktir. NAUI (National Association of Underwater Instructors), daha çok askeri kurumlarda tercih edilen eğitim odaklı bir sistem sunarken; IANTD (International Association of Nitrox and Technical Divers), nitroks ve teknik dalışlarda ileri düzey eğitimler sağlamaktadır. Son yıllarda dikkat çeken RAID (Rebreather Association of International Divers) sistemi ise dijital eğitim modeli ve baloncuksuz, geri dönüşümlü solunum cihazlarına dayalı sessiz dalış imkânı sunarak su altı yaşamının daha hassas keşfine olanak tanımaktadır (Yarmacı, vd., 2017: 70).

Bölgedeki dalış merkezlerinde dalış faaliyetinin niteliği, dalış noktasının potansiyeli ve bölgeye gelen katılımcıların taleplerine bağlı olarak eğitmenlerin farklı dalış sertifikalarına sahip olduğu gözlenmektedir. Bölgedeki dalış eğitmenlerinin farklı sistemlerden aldıkları bu sertifikalar, hem faaliyet niteliğini hem de verilen hizmetin çeşitliliğini artırmakta, Güney Marmara'daki dalış turizminin sadece doğal kaynaklarıyla değil, sektörel kapasite açısından da gelişime açık olduğunu ortaya koymaktadır.

5. Araştırma Yöntemi ve Kapsamı

Balıkesir ve Çanakkale'yi içine alan Güney Marmara Bölgesi, su altı dalış turizmi açısından önemli potansiyele sahiptir. Ancak bu potansiyelin henüz tam anlamıyla hayata geçirilemediği; sektörde faaliyet gösteren işletmelerin karşılaştığı pratik sorunların ise yeterince araştırılmadığı görülmektedir. Dalış turizminin harekete geçirilmesi, bölgeye daha çok turist gelmesine ve bölgenin turizmden elde ettiği katma değer artmasında katkı sağlayacaktır.

Çalışmada hem Marmara Denizi'ne hem de Ege Denizi'ne kıyısı olan Güney Marmara'daki dalış sektöründeki işletmeler ile derinlemesine görüşmeler yapılarak bölgenin dalışa ilişkin sorunlarının incelenmesi hedeflenmektedir. Bu çalışmada;

Marmara ve Ege Denizi kıyılarındaki bilinen ve keşfedilmeyi bekleyen dalış noktaları, dalış yapanların genel profili, dalışların yıl içindeki mevsimsel dağılımı, pazarlama ve tanıtım faaliyetleri, sektörün karşılaştığı sorunlar ve sektörü desteklemek için önerilen teşvik ve düzenlemeler ele alınmıştır. Mevzuat, altyapı eksikliği, ulaşım bağlantıları, ekipman tedariki, finansman ihtiyacı, insan kaynağı, çevresel düzenleme ihtiyacı, sezona bağlı ziyaretçi durumu, tanıtım, rekabet ve iş birliği ihtiyacı mülakatta dile getirilen konular arasında yer almaktadır.

Araştırmada, nitel araştırma yöntemi kapsamında yer alan fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Nitel çalışmada ele alınan konuya yönelik algılar önem arz ettiğinden (Creswell, 2013: 53); araştırma kapsamında dalış sektöründe belirli bir deneyime sahip işletmelere odaklanılmıştır. Sektördeki temsiliyet kabiliyeti yüksek, zaman içindeki değişimleri tecrübe etmiş temsilcilere ulaşılmıştır. Ayrıca, dalış merkezlerinin bu ikili kimliğe bağlı olarak sektörde karşılaştıkları farklı ikilemlerin ortaya çıkarılması esas alınmıştır. Çalışma; farklı görüşlerin dikkate alındığı, eleştirel teoriye dayalı bir yorumlayıcı çerçeve dâhilinde yürütülmüştür (Freeman, 2007: 27). Bu çalışmada tümevarımsal bir yaklaşım benimsenmiş ve değişkenler arasındaki sıkı neden-sonuç ilişkilerini belirlemek yerine genel tabloyu anlamaya ve keşfetmeye odaklanılmıştır (Maxwell, 2018; Creswell, 2013). Bu keşif süreci, dalış sektörünün farklı özelliklerinden kaynaklanan sınıflandırma zorluklarıyla bağlantılı sorunların gün yüzüne çıkarılmasına ve daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda, dalışın farklı boyutlarını derinlemesine incelemek, sadece niceliksel ölçütlere değil, niteliksel yönlerine de odaklanmak ve dalış pratiğine ilişkin algılar ile bireylerin bu deneyimi nasıl anlamlandırdığını keşfetmek önem arz etmektedir (Creswell, 2013: 44). Böylece, dalış sektöründeki paydaşlar ve kullanıcılar için daha tutarlı ve işlevsel bir altyapı oluşturulmasına katkı sunulacaktır.

5.1. Çalışma Grupları

Araştırmanın evrenini Güney Marmara Bölgesi'nde aktif olarak faaliyet gösteren 11 dalış merkezi

oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, nitel araştırma yöntemine uygun olarak amaçlı örnekleme tercih edilmiş ve dalış sektöründe belirli bir deneyime sahip, aynı zamanda dalış eğitmenliği yapan 8 dalış işletmesi sahibi ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan kişilerin seçilmesinde sektörel temsiliyet, bölgesel çeşitlilik ve deneyim kriterleri dikkate alınmıştır. Ayrıca, mülakatlar sürecinde elde edilen yanıtların belirli bir noktadan sonra tekrar etmeye başlaması, veri doygunluğuna ulaşıldığını göstermiş ve bu durum örnekleme sayısının yeterliliğini desteklemiştir. Dolayısıyla, toplam evrenin büyük kısmını kapsayan bu örnekleme üzerinden elde edilen bulgular, bölgedeki dalış turizmi sektörünün mevcut durumu ve sorunlarına ilişkin anlamlı ve güvenilir bir çerçeve sunmaktadır. Mülakatlar, dalış merkezlerinin kendi ofislerinde ve/veya dalış teknelerinde yapılmış olup Mayıs 2025 ayı içinde tamamlanmıştır. Araştırmada, benzer deneyimleri paylaşan işletmelerin sektöre ilişkin tecrübelerinin özünü anlamak hedeflendiğinden, amaçlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Çalışma sahası, belirlenen işletme grupları ile sınırlandırılmıştır.

Balıkesir’de ve Çanakkale’de Türkiye Sualtı Sporları Federasyonuna (TSSF) kayıtlı dalış merkezlerinin sahipleriyle iletişime geçilerek katılımcılara erişilmiştir. Ayrıca, mülakatlar kapsamında kartopu yöntemi kullanılmış; sektörde belirli bir oranda tecrübeye sahip işletmeler hakkındaki öneriler değerlendirilerek, bu işletmelerin araştırma kapsamına dâhil edilmesi sağlanmıştır. Görüşülen kişilerin aynı zamanda dalış direktörü ve dalış eğitmeni olmasına özen gösterilmiştir. Dalışa yönelik işletmelerin ve eğitmenlerin faaliyet gösterebilmesi için ulusal ve uluslararası düzeyde çeşitli sertifikalara sahip olması gerekmektedir. Söz konusu sertifikalar, sektörde faaliyet gösterenlerin eğitim, güvenlik ve çevresel etki açısından gerekli standartlara uygunluğunu belgelemektedir. Bu açıdan, katılımcı grubu seçilirken, dalış sektöründe gerekli olan sertifikasyona sahip olma koşulu dikkate alınmıştır. Böylece bütüncül bir içeriğin oluşturulması ve farklılıkların yansıtılabilmesi esas alınmıştır.

5.2. Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği

Araştırma kapsamında, katılımcı iş birliği yöntemi kullanılmış olup mülakat sorularının oluşturulmasında dalış sektöründe faaliyet gösteren düzenleyici otoriteler, turizm işletmeleri ve profesyonel dalgıçların görüşleri alınmıştır. Katılımcılar, soruların belirlenmesi ve sahada dikkat edilmesi gereken hususlar konusunda görüş bildirmiş, pilot uygulamalar sonrasında gerekli güncellemeler yapılarak görüşme formuna son şekli verilmiştir. Mülakatlar öncesinde Balıkesir Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu’nun 30.04.2025 tarih ve 2025/04-24 sayılı toplantı kararı ile etik kurul onayı alınarak araştırmanın geçerliliği sağlanmıştır.

Görüşmelere başlanmadan araştırmacılar kendini tanıtmış; çalışmanın amacını açıklanmış ve katılımcılara istedikleri zaman mülakata son verebilecekleri belirtilmiştir (Barkin, 2008). Katılımcı kimliklerinin gizli tutulacağı özellikle ifade edilmiş olup kişisel görüşlerini özgürce açıklayabilmeleri teşvik edilmiştir.

Araştırmanın güvenilirliğini pekiştirmek amacıyla tüm mülakatlar kaliteli bir ses kayıt cihazıyla kaydedilmiş ve ardından yazılı metne dönüştürülerek analiz edilmiştir. Veri analiz sürecinde oluşturulan kategori ve temaların iç tutarlılığını sağlamak amacıyla, iki araştırmacı tarafından bağımsız biçimde analiz gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları karşılaştırılarak, araştırmacılar arasındaki görüş birliğinin düzeyi Cohen’s Kappa katsayısı ile ölçülmüştür. Kategori ve temaların iç tutarlılığının sağlanması amacıyla farklı araştırmacılar tarafından ayrı ayrı analizler yapılmış ve söz konusu değerlendirmede 0,9 değerinde uyum yakalanmıştır (Cohen, 1960: 39). Söz konusu değer, nitel veri analizinde yaygın olarak kabul edilen yüksek güvenilirlik sınırlarının üzerinde olup kodlamalar arasındaki tutarlılığı ve analiz sürecinin güvenilirliğini göstermektedir. Bu sayede analiz süreci, yalnızca araştırmacı yorumuna dayalı değil, aynı zamanda sistematik ve ölçülebilir bir çerçevede yürütülmüştür. Görüş ayrılığı yaşanan durumlar için temalar yeniden ele alınmış ve net olmayan

hususlar giderilmiştir. Saha çalışmasında ulaşılan bulguların olduğu gibi aktarılmasına ve katılımcıların farklılıklarının yansıtılmasına özen gösterilmiştir.

5.3. Verilerin Analizi

Söz konusu çalışmada, derinlemesine görüşmeler sonucu elde edilen veriler nitel veri analizine uygun biçimde çözümlenmiş; bu süreçte, öncelikle mülakat kayıtları yazılı metne aktarılmış ve içeriklerine göre benzer ifadeler bir araya getirilerek anlamlı

kategoriler oluşturulmuş, bu kategoriler ise mülakat sorularına dayalı olarak önceden yapılandırılan temalar altında toplanmıştır. Diğer bir ifadeyle, çalışmada temalar önceden belirlenmiş; elde edilen veriler bu tematik çerçeve doğrultusunda analiz edilmiştir. Analiz sürecinde kategori-tema uyumu karşılaştırmalı okumalarla gözden geçirilmiş, anlam bütünlüğü ve içerik tutarlılığı sağlanmıştır. Ayrıca, mülakatların ardından katılımcılardan alınan geri bildirimler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmış ve araştırma bulguları bu doğrultuda nihai hâline getirilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Sınıflandırılması (Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.)

Katılımcı Numarası	Yıldız Seviyesi (CMAS)	Sahip Olunan Sertifikasyon Sayısı	Mesleki Tecrübe	Görevi	Dalış Merkezi Yeri	Mülakat Süresi
1	3	3	23	Dalış merkezi sahibi ve eğitmen	Balıkesir	55'
2	3	2	18	Dalış merkezi sahibi ve eğitmen	Balıkesir	52'
3	3	2	20	Dalış merkezi sahibi ve eğitmen	Balıkesir	44'
4	3	3	25	Dalış merkezi sahibi ve eğitmen	Balıkesir	60'
5	2	2	15	Dalış merkezi sahibi ve eğitmen	Çanakkale	40'
6	2	2	11	Dalış merkezi sahibi ve eğitmen	Çanakkale	35'
7	3	4	26	Dalış merkezi sahibi ve eğitmen	Çanakkale	74'
8	3	2	14	Dalış merkezi sahibi ve eğitmen	Çanakkale	45'

Araştırma kapsamında hem dalış eğitmeni hem de dalış merkezi sahibi olan 8 kişi ile derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların sınıflandırılmasına ilişkin bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır. Mülakatlar yüz yüze ve çevrimiçi olmak üzere 35 ile 74 dakika arasında değişen sürelerde gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların hepsi erkek ve en az iki yıldızlı dalgıç düzeyindedir. Görüşülen katılımcılardan her biri, uluslararası düzeyde tanınan en az iki farklı sertifikasyon sistemine ait dalış belgelerine sahiptir. Bununla birlikte, 2 kişi üç farklı sistemden, 1 kişi ise dört farklı sistemden dalış sertifikasına sahiptir. Çanakkale'de teknik dalışın öne çıkması nedeniyle, bu bölgede faaliyet gösteren dalış merkezlerinin teknik dalışa yönelik sertifikasyonlara da öncelik verdiği görülmektedir. Söz konusu sertifikalar, dalgıcın hangi derinliğe kadar, hangi

koşullarda dalış yapabileceğini gösteren resmî bir belge niteliğinde olup farklı ülkeler tarafından ortaya koyulmuş olan akredite sistemlerdir.

Araştırmada mülakatlar sonucunda katılımcıların cevapları doğrultusunda elde edilen veriler analiz edilmiş, söz konusu veriler belirlenen temalar altında kategorilere ayrılarak sınıflandırılmıştır. Kategorilerin ve temaların sınıflandırılması ve belirlenmesinde literatür de dikkate alınmıştır. Her bir kategori altında katılımcıların ilgili ifadelerine yer verilmiştir. Katılımcıların cevaplarının dalış yapılan alanda karşılaşılan güçlüklerle bağlı olarak değiştiği tespit edilmiştir. Analiz sonucunda toplamda 5 ana tema ve 18 kategori tespit edilmiştir. İfadeler hedef grubun söylemlerine göre temalara ayrılmış olup Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Katılımcıların Söylemlerinin Tematik Sınıflandırılması (Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.)

Organizasyon ve Ekip Yapısı	
Sezon ve sezon dışı çalışan kişi sayısı	Dalış merkezlerindeki eğitmen sayısının, yaz ve kış aylarında önemli farklılık gösterdiği ifade edilmektedir
Sunulan ek hizmetler	Dalış merkezlerinin dalış turları yanı sıra su altı fotoğrafçılığı, ekipman kiralama, eğitim verme başta olmak üzere sunduğu çeşitli ek hizmetler dikkat çekmektedir.
Teknik donanım kapasitesi	Bölgede, dalış merkezleri ile yapılan görüşmelerde ekipman tedarikinde ve yenilenmesi kapsamında herhangi bir sıkıntı ile karşılaşmadığı ifade edilmiştir. Ancak, bu konuda farklı görüşler de söz konusudur.
Dalış Noktaları	
Popüler dalış noktaları	Ayvalık, 60'a yakın dalış noktasındaki flora ve faunasıyla; Çanakkale, savaş gemisi batıklarıyla öne çıkmaktadır.
Az bilinen çekim gücü potansiyeli yüksek dalış noktaları	Marmara Adası çevresindeki koylar ve Assos civarındaki su altı mağaraları henüz tam keşfedilmemiş dalış noktaları olarak dile getirilmektedir.
Dalış Gelenlerin Genel Profili	
Ülkesi	Dalış için Bölgeyi tercih edenlerin yüzde 70'i yerli turist olduğu; yabancı dalış severlerin son on yılda Bölgeye olan ilgisinin düştüğü gözlenmektedir.
Yaş grubu	Dalış yapanların büyük bir kısmının 25-45 yaş aralığında olduğu ifade edilmektedir.
Gelir düzeyi	Güney Marmara Bölgesi genelinde dalış noktalarının, özellikle orta ve üst gelir grubuna mensup, macera arayışında olan bireyler tarafından tercih edildiği belirtilmektedir.
Katılım türü (Grup/Aile/Bireysel katılım)	Dalış için gelenlerin genellikle metropoliten kentlerde yaşayan, eğitilmiş ve şehrin kalabalığından kaçıp doğayı keşfe çıkan beyaz yakalı bireylerden oluştuğu ifade edilmektedir.
Tanıtım Araçları	
Sosyal medya	Bölgedeki dalış merkezleri tarafından dalış noktalarının bilinirliğini artırılmaya çalışılmaktadır. Bunun için kullanılan araçların başında sosyal medya geldiği vurgulanmaktadır.
Tanıtım için kurulan iş birlikleri	Dalış merkezleri arasında ortak iş birliği kültürünün eksikliği, bölgedeki dalış turizminin gelişimini olumsuz etkilediği gerekçesiyle sıklıkla vurgulanmıştır.
Uygulanan kampanyalar	Dalış merkezlerinin, dalış için gelenleri tanıdıkları konaklama tesislerine yönlendirdiklerini ifade etmekle birlikte, sistemli ve bütüncül bir tanıtım kampanyasının eksikliği sıklıkla dile getirilmiştir.
Sektörel Sorunlar	
Mevzuat	Dalışın mevzuatta hem turizm hem de spor faaliyeti olarak farklı şekillerde tanımlanmasının, uygulamada çeşitli sorunlara yol açtığı vurgulanmıştır.
Erişilebilirlik	Bölgenin hem Ege'de hem de Marmara'da sahip olduğu dalış noktalarıyla ulaşım ve erişilebilirlik açısından oldukça avantajlı olduğu belirtilmiştir.
Altyapı eksikliği	Yüksek hizmet kalitesine sahip dalış merkezleri, konaklama ve yeme-içme imkanlarının eksikliği Bölgenin dalış turizmine kapasitesini sınırlandırmaktadır.
Rekabet ve iş birliği eksikliği	Dalış merkezlerinin ortak iş birliği yapma kültürünün güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Rekabetin daha sağlıklı bir zemine oturtulması gerektiği, fiyat odaklı rekabetin yerini, kaliteyi ve güvenliği ön planda tutan bir iş birliği anlayışının alması gerektiği aktarılmıştır.
Çevre kirliliği	Marmara Denizi'ndeki müsilaj ve Edremit Körfezi'ndeki ileri biyolojik arıtma sistemi eksikliğinden kaynaklanan deniz kirliliği sorununun; dalış turizminin sürdürülebilirliğini olumsuz etkilediği belirtilmiştir.
Sezonsallık	Mevsimsel dalgalanmalar, birtakım sorunlara yol açtığı; yüksek talebin dalış merkezlerinin hizmet kalitesini düşürebildiği; dalış turizmine olan talebin düştüğü kış aylarında ise sektörün ayakta kalmakta zorlandığı ifade edilmiştir.

6. Bulgular ve Değerlendirme

6.1. Bölgedeki Dalış Merkezlerinin Organizasyon Yapısı

Katılımcılar, dalış merkezlerinin organizasyon ve ekip yapılarında, özellikle eğitmen sayısının yaz ve kış aylarında değişiklik gösterdiğini vurgulamaktadır. Bölgedeki dalış merkezlerinde çalışan dalış eğitmenlerinin sayısı yazın hafta sonları 10-12 kişiye kadar çıkarken; sezon dışında 1-3 kişiye kadar düşmektedir. Turist sayısına ve bölgedeki dalış talebine bağlı olarak dalış merkezleri, artan talebi karşılayabilmek için yaz aylarında daha fazla eğitmen çalıştırmaktadır. Kış mevsiminde ise hava koşulları ve tatil sezonunun bitmesiyle dalış talebi düşmektedir. Kış aylarında, dalış merkezleri genellikle daha düşük kapasiteyle çalışmakta olup daha az eğitmene ihtiyaç duymaktadır. Bunun yanı sıra yüksek sezon olan yaz döneminde, hafta içi ve hafta sonu çalışan sayısında da belirgin bir fark oluştuğuna dikkat çekilmektedir.

“Yazın özellikle hafta sonları o kadar yoğunluk oluyor ki, bir merkezde 10'dan fazla eğitmen çalışabiliyoruz. Ama sezon bitti mi, merkez neredeyse sessiz... Kışın bazen üç eğitmen bile fazla geliyor. Hava şartları, tatil dönemi derken talep ciddi oranda düşüyor.” (Katılımcı VII)

Dalış merkezleri tarafından sezondaki yoğunluğa bağlı olarak farklı hizmetler sunulmaktadır. Kış dönemi, dalış eğitmenleri için genellikle daha sakin bir zaman dilimine işaret etmektedir. Dalış kurslarının teorik eğitimlerinin bu dönemde verildiğine işaret edilmektedir. Yaz sezonunun yoğunluğu başlamadan önce, birçok dalış Merkezinin, üniversite dalış kulüpleriyle iş birliği yaparak okul dönemi bitmeden üniversite öğrencilerini dalış etkinliklerine dahil ettiği ifade edilmiştir. Bu iş birliği sayesinde, gençler dalışla tanıştırılarak dalışa teşvik edilirken, aynı zamanda sektörün sakin döneminden faydalanılarak dalış turizmi canlandırılmaya çalışılmaktadır. Bu yaklaşım, hem gençlere su altı dünyasını tanıtmak hem de yaz sezonu öncesinde sektörü aktif hale getirmek adına önemli bir fırsat sunmaktadır

“Kışın suya giren az olur ama biz de o dönemi boş geçirmeyiz. Teorik eğitimleri bu aylara koyarız, sezona

hazırlık yaparız. Üniversite kulüpleriyle de bu dönemde iletişime geçeriz. Gençleri getirip dalışla tanıştırmıyoruz. Hem onların ilgisi artıyor hem biz sezona daha hazır giriyoruz. Aslında sessiz geçen ayları değerlendirmek için en verimli yöntem bu.” (Katılımcı IV)

Dalış turizminin güvenli ve keyifli olabilmesi için ekipman tedariki önem arz etmektedir. Ekipmanlar yalnızca dalıcıların güvenliğini sağlamakla kalmaz; aynı zamanda dalış sırasında konforu artırır ve çevre üzerindeki olası olumsuz etkileri en aza indirecek şekilde tasarlanmaktadır. Dolayısıyla, dalış turizminde, yüksek kaliteli, çevre dostu ve güvenli ekipmanların temin edilmesi, turistlerin hem güvenliğini hem de deneyimini iyileştirmektedir. Dalış merkezleri ile yapılan görüşmelerde ekipman tedarikinde ve yenilenmesi kapsamında herhangi bir sıkıntı ile karşılaşmadığı ifade edilmiştir. Dalış malzemelerinin yenilenmesi için her yıl amortisman ayrıldığı ve bu sayede gerekli yenileme işlemlerinin düzenli bir şekilde yapılabildiği belirtilmiştir. Bölgedeki bazı dalış merkezlerinde kuru elbise kiralama imkanı bulunmaktadır. Ancak, kuru elbise kullanımı belirli bir eğitim ve teknik yeterlilik gerektirdiğinden, her dalış Merkezinin bu ekipmanı bulundurmaya tercih etmediği gözlenmektedir. Bununla birlikte, kuru elbise ile dalış yapabilen dalgıçların; genellikle bu ekipmanı kişisel olarak temin ettikleri belirtilmiştir.

“Ekipman bizim işin bel kemiği. Her yıl malzemeleri gözden geçirip eksikleri tamamlıyoruz, zaten amortisman ayırmadan bu iş sürdürülemez. Kuru elbise gibi özel ekipmanlar da var ama herkes kullanamaz. Onu genelde tecrübeli dalgıçlar kendi getiriyor. Bizim merkezde kiralık var ama eğitim almamış birine veremeyiz, çünkü ciddi bir teknik bilgi gerektiriyor.” (Katılımcı II)

“Her sezon öncesi ekipmanlarımızı yenileriz, bu iş şansa bırakılmaz.” (Katılımcı VI)

6.2. Bölgedeki Dalış Turizmi Potansiyeli ve Turist Profili

Bölgede farklı özellikleriyle öne çıkan çok sayıda dalış noktasına işaret edilmektedir. Saha çalışması

kapsamında görüşülen aynı zamanda profesyonel dalgıç olan dalış merkezi sahipleri, Bölgedeki çeşitli dalış noktalarına ilişkin bilgiler paylaşmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu, Ayvalık Türkiye'nin en çekici dalış noktalarından biri olarak tanımlamaktadır. Ayvalık yakınlarındaki İncirli Adası, Kız Adası, Yuvarlak Ada ve Kerbela Taşları; beyaz dal mercanları ve kırmızı mercanlar açısından dalış meraklıları için önemli noktalar arasında dile getirilmektedir. Görüşülen bir işletme sahibi şu ifadeyi kullanmıştır:

“Ayvalık'ta Güneş Adası, Yuvarlak Ada ve Kerbela Taşları gibi yerlerde su altı gerçekten çok canlı. Özellikle flora ve fauna çeşitliliği açısından oldukça zengin bir bölge.” (Katılımcı I)

“Kız Adası'nın açık denize bakan tarafında dalış yaptım. 19 metreden itibaren başlayan canlılık, gerçekten görülmeye değerdir.” (Katılımcı V)

Marmara Adası çevresindeki koylar, özellikle Pina midyeleri ve deniz çayırlarıyla zengin bir su altı habitatı sunmaktadır. Çanakkale Boğazı'ndaki tarihi savaş gemisi batıkları ise farklı derinliklerde sunduğu dalış imkanlarıyla bölgenin cazibesini artırmaktadır. Katılımcılar, Bölgenin hem biyolojik çeşitlilik hem de tarihî keşif açısından dikkat çekici olduğunu vurgulamaktadır.

“Lundy ve Majestic gibi batıklarda dalış yaptığımızda hem tarihi dokular hem de etraflarında oluşan deniz yaşamıyla karşılaşsınız. Çok etkileyici. 70 metre civarında daha derin batıklar da var ama bunlar ileri seviye dalış tecrübesi ve ekipman gerektiriyor.” (Katılımcı II)

Bölgedeki biyolojik çeşitlilik üzerine de görüşler alınmıştır. Bazı katılımcılar, siyah mercan gözlemlediklerini ifade etmiştir. Ancak bu bölgedeki akıntıların zaman zaman zorlayıcı olabildiği, özellikle yeni başlayanlar için dikkat edilmesi gereken bir durum olduğu da belirtilmiştir:

“Akıntı gerçekten fazla olabiliyor ama bu da oradaki su altı yaşamını daha ilginç kılıyor.” (Katılımcı VII)

Katılımcılar, Marmara Adası çevresindeki koylar ile Assos civarındaki su altı mağaralarının henüz

dalış camiası tarafından yeterince keşfedilmediğini ve bu alanların büyük bir potansiyel taşıdığını vurgulamaktadır. Saha verilerine göre, Bozcaada ve Gökçeada gibi adalar henüz tam anlamıyla keşfedilmemiş pek çok dalış alanına ev sahipliği yapmaktadır. Bozcaada özelinde konuşan bir katılımcı şunları dile getirmiştir:

“Bozcaada'daki Eşek Adası civarında çok güzel dalış noktaları var. Orfoz Adası ve Karayer çevresi özellikle benim sık tercih ettiğim yerler.” (Katılımcı VII)

“Bakla Taşı, Çanak Limanı ve Pınar Dere... Buralar gerçekten huzurlu ve zengin bir su altı dünyasına sahip. Gökçeada deneyimli dalgıçlar için biçilmiş kaftan diyebilirim.” (Katılımcı III)

Dalış için bölgeye gelen turistlerin profiline bakıldığında, Güney Marmara Bölgesi'nde dalış turizminin belirli bir hedef kitleye hitap ettiği görülmektedir. Bölge genelinde dalış turizmi ziyaretçilerinin, özellikle orta ve üst gelir grubuna mensup, macera arayışında olan 25-45 yaş aralığındaki, genellikle metropoliten kentlerde yaşayan, çevre bilinci yüksek, eğitilmiş ve şehrin kalabalığından kaçıp doğayı keşfe çıkan beyaz yakalı kesimden oluştuğu belirtilmiştir. Katılımcılar, bu ziyaretçilerin çoğunlukla yerli turistlerden oluştuğunu, yabancı dalış severlerin ise son on yıl içinde bölgeye olan ilgilerinin belirgin şekilde azaldığını vurgulamaktadır.

“Genelde büyük şehirlerden gelen, iş hayatından bunalan, doğayla vakit geçirmek isteyen beyaz yakalıları geliyor. Macera arıyorlar ama aynı zamanda çevreye duyarlılar. Yabancı turist eskisi kadar yok, daha çok yerli dalışçılarla çalışıyoruz.” (Katılımcı VIII)

6.3. Bölgedeki Dalış Merkezlerinin Kullandığı Tanıtım Mekanizmaları

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen mülakatlar sonucunda, bölgedeki dalış merkezlerinin tanıtımına yönelik çeşitli stratejiler benimsedikleri gözlemlenmiştir. Katılımcıların ifadelerine göre dalış faaliyetlerinin bilinirliğini artırmak amacıyla

en sık başvurulan araçların başında sosyal medya gelmektedir. Özellikle fotoğraf ve kısa video gibi görsel içeriklerin Instagram ve Facebook üzerinden paylaşılmasıyla hem yerel hem de uluslararası dalış tutkunlarına ulaşılmaya çalışıldığı ifade edilmiştir.

“Çoğunlukla İstanbul ve Ankara'dan gelen beyaz yakalılarla çalışıyoruz. Sosyal medyada dalış videolarını gören hemen iletişime geçiyor.”(Katılımcı I)

“Sosyal medya olmasa bu kadar kişiye ulaşmamız imkansız. Beyaz yakalılar genelde Instagram'da bir video görüyor, sonra gelip dalış eğitimi almak istiyor.”(Katılımcı IV)

Bununla birlikte, dalış merkezlerinin ve bölgesel turizm derneklerinin ortaklaşa düzenlediği etkinliklerin, dalış turizminin tanıtımında önemli bir rol oynadığı vurgulanmıştır. Bu etkinliklerin tanıtımında ise internet siteleri, bloglar ve sosyal medya mecralarının koordineli biçimde kullanıldığı ifade edilmiştir. Söz konusu iletişim araçlarının düşük maliyetli, geniş kitlelere erişebilir ve etkileşim odaklı yapısı nedeniyle tercih edildiği anlaşılmaktadır. Bu bulgu, dijital iletişim kanallarının, özellikle niş turizm türlerinin tanıtımında yerel aktörler tarafından etkin bir şekilde kullanıldığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, dalış turizmi bağlamında dijital mecraların yalnızca tanıtım değil, aynı zamanda destinasyon imajı oluşturma ve potansiyel ziyaretçilerle etkileşim kurma aracı olarak da değerlendirildiği anlaşılmaktadır.

Saha çalışmaları kapsamında elde edilen bulgulara göre dalış merkezlerinin; ilkbahar aylarının başında, eğitim döneminin sona ermesinden önce üniversitelerin dalış kulüpleriyle işbirliklerine yöneldiği görülmektedir. Söz konusu iş birlikleri sayesinde gençlerin dalış sporuyla erken yaşta tanışarak sektöre kazandırıldığı anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra, sektörün kış sezonundaki durgun yapısına canlılık getirmektedir. Hem gençlerin su altı turizmine yönelik farkındalıklarının artmasına katkı sağlanmakta hem de sektördeki döngüsellik yönetilmesine olanak tanınmaktadır.

“Üniversite kulüpleriyle çalışmak hem gençlere dalışı tanıtıyor hem de sezon dışı dönemde merkezlere hareket getiriyor.”(Katılımcı II)

6.4. Bölgenin Dalış Sektöründeki Mevcut Sorunlar ve Yapısal Engeller

6.4.1. Dalış Sektöründe Mevzuat Temelli Sorunlar

Bölgede dalış merkezi işletmecileri ile gerçekleştirilen mülakatlar sonucunda, dalış sektörüne ilişkin mevzuat kaynaklı yapısal sorunların önemli ölçüde dikkat çektiği görülmüştür. Katılımcılar tarafından dalış faaliyetlerinin yalnızca bir spor dalı olarak değil, aynı zamanda önemli bir turizm bileşeni olarak değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Özellikle “keşif dalışı” olarak adlandırılan ve çoğunlukla deneyimsiz turistler tarafından yapılan dalışların, tamamen turizm amaçlı bir etkinlik olarak kurgulandığı ifade edilmiştir. Bu kapsamda, dalışın yalnızca sportif bir etkinlik olarak ele alınmasının mevcut uygulamalar açısından sınırlayıcı olduğu ve sektörün gelişimini engellediği belirtilmiştir. Dalış faaliyetlerinin Turizm Amaçlı Sportif Faaliyetler Yönetmeliği kapsamında yeniden düzenlenerek hem spor kulüpleri hem de ticari dalış merkezleri için daha net bir çerçeve oluşturulması gerektiği dile getirilmiştir. Bu ayrımın, haksız rekabeti önleyici ve sektöre katma değeri daha yüksek bir etki yaratacağına dair ortak bir kanaat tespit edilmiştir.

“Tamam, dalış bir spor olabilir ama bizim burada yaptığımız şey turizm odaklı. Özellikle keşif dalışı tamamen turistik bir deneyim. Dalışı sadece spor olarak görmek, bu işi yapan bizleri ve sektörün potansiyelini görmezden gelmek demek.”(Katılımcı V)

“Dalış hala sadece bir spor faaliyeti olarak gören bir anlayış varsa, bu sektörün önünü tıkamaktan başka bir işe yaramaz. Burada her yaz binlerce turist suya giriyor, bu turizm değilse nedir? Mevzuat hala bu gerçeği görmezden geliyor.”(Katılımcı III)

Bununla birlikte, Ayvalık özeline ilişkin mevzuat kaynaklı başka bir soruna dikkat çekilmiştir. Ayvalık'ın zengin su altı biyolojik çeşitliliği ve arkeolojik mirasına rağmen, dalışa açık alanların ciddi biçimde sınırlandırıldığı ifade edilmektedir. Koruma amacıyla dalışa kapatılan alanların, uygulamada sektörü kısıtladığı ve bu alanların sunduğu potansiyel katma değerlerin etkin şekilde

değerlendirilemediği dile getirilmektedir. Özellikle arkeolojik ve doğal sit alanları ile bu nitelikleri taşıma potansiyeli olan bölgelerde dalışın tamamen yasaklanması ya da üst düzey bürokratik izinlere tabi tutulması, dalış merkezlerinin faaliyetlerini önemli ölçüde zorlaştırmaktadır (Pirnar, vd., 2019). Katılımcılar, bu durumun sürdürülebilir turizm ilkeleriyle örtüşmediğini ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, söz konusu yasaklı alanların zamanla insan faaliyetlerinden uzaklaşmasıyla kültürel mirasın yağmalanması gibi yasa dışı faaliyetlere daha açık hale geldiğine dikkat çekilmektedir. Dalgıçlar, bu alanların korunmasında kendilerinin önemli role sahip olduğunu, yasaklı alanların daha savunmasız olduğunu vurgulamaktadır. Katılımcılar, bilimsel araştırma amacıyla yasaklanmış olmasına rağmen uzun yıllar boyunca herhangi bir araştırmanın gerçekleştirilmediği ve terk edilmiş bir görünüm sergileyen bu alanlarda dalışın tamamen engellenmesinin söz konusu amaca hizmet etmediğini ifade etmişlerdir.

“Ayvalık'ta yıllardır bu işi yapıyoruz. Dalışa kapalı alan diye belirlenen yerlerin çoğu, bizim en iyi bildiğimiz, yıllarca dalış yaptığımız noktalar. Şimdi oralara giremiyoruz, ama o alanlar da kaderine terk edilmiş durumda. Ne bir bilimsel ekip geliyor, ne bir denetim yapıyor. Biz oraya turist götürdüğümüzde en azından bakıma alıyorduk, kontrol ediyorduk. Şimdi yasak deyip çekildik, ama o alanlar boş kaldı, kim giriyor çıkıyor belli değil. Biz hem doğaya hem tarihe zarar veren değil, onu koruyan insanlarız. Bu iş böyle gitmez, hem biz mağduruz hem Ayvalık'ın değeri heba oluyor.” (Katılımcı VIII)

Katılımcıların sıklıkla dile getirdiği bir başka konu da teknik dalışlara yönelik yasal ve idari düzenleme eksikliğidir. Türkiye’de sportif amaçlı dalışlar için 30 metre, eğitim amaçlı dalışlar için ise 42 metre derinlik limiti belirlenmiştir. Teknik dalışlar ise bu limitlerin daha ötesindedir. Ancak mevcut mevzuat, teknik dalışların niteliğini ve gerektirdiği donanımı göz önünde bulundurmadığı için genel bir yasaklama yaklaşımı benimsenmekte ve bu durum, söz konusu alanda faaliyet göstermek isteyen dalgıçlar açısından önemli kısıtlamalar doğurmaktadır.

Çanakkale, teknik dalışların sınırlı ölçüde yapılabildiği ender bölgelerden biri olarak öne çıkmaktadır. Özellikle farklı derinliklerde bulunan batıklar ve dalış noktaları, bu bölgeyi teknik dalış açısından benzersiz kılmaktadır. Buna rağmen, derinlemesine görüşmelerde; Çanakkale dışındaki bölgelerde teknik dalışa uygun alanların mevzuat nedeniyle kullanılmadığı, bu durumun hem eğitim olanaklarını sınırladığı hem de dalış turizminin çeşitlenmesini engellediği belirtilmiştir. Ayrıca, teknik dalış eğitmenlerinin sayısının oldukça sınırlı olduğuna dikkat çekilmektedir. Bu eksiklik, dalışçıların ileri düzey dalış eğitimleri için yurt dışındaki diğer merkezleri tercih etmek zorunda kalmalarına neden olabilmektedir (McGeady, vd., 2023: 20). Katılımcılar, teknik dalışların gelişimi için gerekli hukuki ve eğitsel altyapının oluşturulmasının, sektöre önemli katkılar sağlayacağı görüşündedir.

“Teknik dalış, sıradan bir dalıştan çok daha fazlası. Planlama, hesaplama, özel ekipman bilgisi ve ciddi bir eğitim süreci gerektiriyor. Ama biz bu işi Türkiye’de yeterince yapamıyoruz. Mevzuatlar engel, alanlar sınırlı, eğitmen sayısı yok denecek kadar az. Elimiz kolumuz bağlı. Eğitim vermek istiyoruz, potansiyel var ama destek yok. Eğer bu alana ciddi şekilde yatırım yapılırsa, Türkiye sadece dalış turizmiyle değil, teknik dalış alanında da dünya ligine girebilir.” (Katılımcı VI)

Derinlemesine mülakatlar sonucunda elde edilen bulgular, Türkiye’de dalışa yasaklı bölgelerin sınırları ve statülerine dair bilgi eksikliğinin ciddi bir sorun teşkil ettiğini göstermektedir. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 35. maddesi kapsamında belirlenen alanlarda bilimsel çalışmalar dışında dalış yasaklanmış olsa da, bu alanların kapsamı ve güncel durumu dalışçıları tarafından çoğu zaman yeterince bilinmemektedir. Benzer şekilde, 2565 sayılı Askeri Yasak Bölgeler ve Güvenlik Bölgeleri Kanunu çerçevesinde belirlenen alanların sınırlarının açıkça ilan edilmemesi, farkında olmadan yapılan ihlallere neden olabilmektedir. Söz konusu belirsizlikler, hem güvenlik hem de yasal sınırlamalar açısından ciddi risklere neden olabilmekte, dalış turizmi potansiyelinin harekete geçirilmesini engellemektedir.

6.4.2. Dalış Turizminde Erişilebilirlik Sorunları ve Altyapı Yetersizlikleri

Nitel araştırma kapsamında gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde, dalış merkezi sahipleri; ulaşım ve erişilebilirliğin dalış turizminin gelişiminde belirleyici bir rol oynadığını sıklıkla vurgulamıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu, Güney Marmara Bölgesi'nin hem Ege hem de Marmara Denizi'nde yer alan zengin dalış noktalarına sahip olmasının yanı sıra, İstanbul, Kocaeli, İzmir ve Bursa gibi büyük kentlere yakın olmasının Bölgeye olan ilgiyi artırdığını ifade etmiştir. Bölgenin karadan ve denizden sahip olduğu ulaşım bağlantılarının, özellikle hafta sonu ya da kısa süreli tatillerde Bölgeye yapılan ziyaretleri kolaylaştırdığı, bu durumun dalış faaliyetlerine olan talebi olumlu yönde etkilediği belirtilmektedir. Ayrıca, Çanakkale Merkez ve Balıkesir Edremit'teki havaalanlarının, dalış merkezlerine olan görece yakınlığı nedeniyle stratejik bir avantaja dönüştüğüne dikkat çekilmektedir. Görüşülen bazı işletmeciler, bu havaalanlarının sağladığı hızlı ve konforlu ulaşım olanaklarının, özellikle şehir dışından ya da yurt dışından gelen dalış meraklıları için bölgeyi daha cazip hale getirebileceğini dile getirmiştir. Bu bulgular, ulaşım altyapısının kalitesinin ve erişim kolaylığının, dalış turizmi destinasyonlarının tercih edilmesinde önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Capral, vd., 2025: 6).

Derinlemesine görüşmelerde elde edilen bulgular, Güney Marmara Bölgesi'nin sahip olduğu doğal ve coğrafi potansiyele rağmen, dalış turizmi özelinde birtakım altyapı eksiklikleriyle karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır. Görüşülen dalış merkezi işletmecileri, bölgenin hem Ege hem de Marmara Denizi'ne kıyısı olmasına karşın, mevcut potansiyelin yeterince değerlendirilemediğini ifade etmişlerdir. Özellikle yüksek standartlara sahip dalış merkezlerinin sınırlı oluşu, konaklama seçeneklerinin yetersizliği ve yeme-içme gibi temel turistik hizmetlerdeki eksiklikler, dalış turizminin sürdürülebilir gelişimini zorlaştıran temel faktörler arasında sayılmaktadır.

"Manzaramız var, denizimiz var ama gelen turiste konforlu bir deneyim sunmakta zorlanıyoruz. Dalış kadar, karadaki hizmet de önemli." (Katılımcı IV)

Katılımcılar, dalış yapan bireylerin yalnızca su altındaki deneyimlere değil, aynı zamanda karadaki konfor koşullarına da büyük önem verdiklerini belirtmiştir. Gün boyu fiziksel olarak yorulan dalıçların, konakladıkları tesislerde ekipman bakımı ve temizliğini kolaylıkla yapabilecekleri uygun alanlara ihtiyaç duyduklarının; aynı zamanda huzurlu, dinlendirici ve bölgeye özgü bir atmosferde konaklama beklentisi içinde olduklarının altı çizilmektedir. Bu doğrultuda, hem konaklama altyapısının hem de diğer hizmet sektörü olanaklarının (restoranlar, kafeler, eğlence ve dinlenme alanları gibi) geliştirilmesinin, dalış turizmine olan talebi artıracağı yönünde ortak bir kanaat söz konusudur. Balıkesir ve Çanakkale'deki bazı dalış noktalarında konaklama ve sosyal olanakların oldukça sınırlı olduğu, bu durumun da destinasyonların tercih edilirliliğini olumsuz etkilediği görüşmeler sırasında sıkça dile getirilmiştir. Dolayısıyla, bölgenin rekabet gücünü artırmak için hem altyapı yatırımlarına hem de hizmet kalitesini yükseltmeye yönelik stratejik planlamalara duyulan ihtiyaç açıkça görülmektedir (Cavallini, vd., 2023: 2).

6.4.3. Dalış Sektöründe Rekabet Sorunları ve İş Birliği Eksikliği

Nitel araştırma kapsamında gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerde, dalış turizminin sürdürülebilir gelişimi önündeki önemli engellerden birinin, dalış merkezleri arasındaki iş birliği kültürü eksikliği olduğu açık bir biçimde ortaya konmuştur. Mülakatlarda elde edilen veriler, Bölgedeki dalış işletmelerinin ortak tanıtım stratejileri geliştirmekte yetersiz kaldığını ve bu durumun destinasyon bazlı tanıtım faaliyetlerinin etkinliğini sınırladığını göstermektedir. İşbirliği kültürünün zayıf olması ve ortak strateji eksikliği, bölgesel ölçekte güçlü bir cazibe merkezi oluşturulmasını önemli ölçüde zorlaştırmaktadır. Katılımcılar, rekabetin esas olarak fiyat politikaları üzerinden şekillenmesinin, iş birliği yerine ayrışmaya neden olduğunu belirtmiştir. Bazı dalış merkezlerinin fiyatları düşürerek kendi işletmesine daha çok turist çekmeye çalıştığı ve bu durumun hizmet kalitesi üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabildiği dile getirilmiştir. Fiyatların belli

bir oranın altına düşürülmesi, dalış güvenliğinin sağlanmasında ciddi öneme sahip olan ekipman kalitesi, uzman personel istihdamı ve güvenlik standartlarından taviz verilmesine yol açabilmektedir. Bu durum, kısa vadede daha çok turist çekme potansiyeli taşısa da uzun vadede destinasyonun imajına ve dalış turizminin sürdürülebilirliğine önemli ölçüde zarar verebilecek bir unsur olarak görülmektedir.

“Ucuz dalış sunarak günü kurtarıyoruz ama kaliteye yatırım yapmazsak bu işin geleceği olmaz. İnsanlar artık güvenli ve profesyonel hizmet arıyor.” (Katılımcı VII)

Sonuç olarak, görüşmelerden elde edilen bulgular, dalış merkezleri arasında iş birliği ve dayanışma kültürünün geliştirilmesinin; yalnızca ekonomik açıdan değil, aynı zamanda turizm deneyiminin kalitesini artırmak açısından da önemli bir gereklilik olduğunu ortaya koymaktadır. Fiyat odaklı rekabet yerine kalite ve güvenliği esas alan bir anlayışın benimsenmesiyle, Bölgenin turistik cazibesinin artırılmasına ve dalış turizminin daha nitelikli bir yapıya kavuşturulmasına destek olunacaktır (Blanco, 2011: 50).

6.4.4. Dalış Alanlarında Çevre Kirliliği ve Sürdürülebilirlik Açmazı

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde, dalış merkezi sahipleri, çevresel faktörlerin ve deniz kirliliğinin dalış turizmi üzerindeki olumsuz etkilerini sıklıkla dile getirmiştir. Özellikle Marmara Denizi’nde son yıllarda artan mülaj sorunu ve Edremit Körfezi’nde ileri biyolojik arıtma sistemlerinin yetersizliği, bölgenin karşı karşıya olduğu en ciddi çevresel tehditleri arasında yer almaktadır. Katılımcılar, bu sorunların yalnızca deniz ekosistemini değil, aynı zamanda bölgeye gelen dalgıçların deneyimini de doğrudan etkilediğini vurgulamıştır. Görüşmelerde, mülajın yoğun biçimde birikerek görüş mesafesini büyük ölçüde kısıtladığı; bu durumun dalış sırasında manzara ve deniz canlılarını izlemeyi neredeyse imkansız hale getirdiği sıkça belirtilmiştir. Bunun sonucunda dalış deneyiminin niteliği düşmekte, dalgıçlar hem güvenlik hem de sağlık açısından risklerle karşı karşıya kalmaktadır.

“...Özellikle arıtılmadan bırakılan atık sular hem görüş mesafesini azaltıyor hem de canlı yaşamını etkiliyor. Biz bunu dalış yaparken doğrudan gözlemliyoruz. Körfezin potansiyeli çok yüksek ama bu sorunlar çözülmeden bunu tam anlamıyla değerlendirmek mümkün değil. Yetkililerin bu duruma kalıcı çözümler üretmesini gerçekten önemsiyoruz.” (Katılımcı I)

Katılımcılar ayrıca, su altı yaşamının bu tür kirlilikler nedeniyle giderek zarar gördüğünü ve bölgenin dalış turizmi potansiyeli açısından sahip olduğu biyolojik çeşitliliğin tehdit altında olduğunu ifade etmiştir. Özellikle Marmara Adaları ve Erdek çevresinde mülajın yoğunlaştığı dönemlerde dalış turlarının iptal edildiği ya da talebin ciddi ölçüde azaldığı bilgisi paylaşılmıştır. Benzer şekilde, Edremit Körfezi’nde arıtılmadan denize deşarj edilen atık suların bölgedeki dalış noktalarının cazibesini önemli ölçüde azalttığı dile getirilmiştir.

“Bir sezon boyunca turplanıyoruz, hazırlık yapıyoruz... Sonra bir bakıyoruz, deniz yüzeyi tamamen mülajla kaplanmış. İnsanlara bunu anlatmakta zorlanıyoruz. ‘Deniz bulanık, canlı yok’ diyorlar. Belli dönemlerde bazı noktalarda suya girdiğiniz anda göz gözü görmüyor. Arıtmasız atık su hala büyük bir sorun. Bu şartlarda sürdürülebilir turizmden söz etmek çok zor.” (Katılımcı III)

Bu bağlamda, çevresel sürdürülebilirliği sağlamaya yönelik adımların atılması gerekliliği katılımcıların ortak görüşü olarak öne çıkmıştır. Başta ileri biyolojik arıtma sistemlerinin yaygınlaştırılması olmak üzere, sanayi tesislerinin ve tarımsal faaliyetlerin denize olan olumsuz etkilerinin kontrol altına alınması gerektiği vurgulanmıştır. Özellikle kanalizasyon ve kimyasal atıkların deniz ekosistemine karışmasının önlenmesi, su altı yaşamının korunmasında kritik rol oynamaktadır. Buna ek olarak, deniz suyu kalitesinin düzenli aralıklarla izlenmesi önem arz etmektedir (Forrest, vd., 2023: 5). Son olarak, gerçekleştirilen görüşmelerde çevresel farkındalığın artırılması gerektiği de dile getirilmiştir. Dalış yapan bireylerin, turistlerin ve yerel halkın deniz kirliliği konusunda bilinçlendirilmesi, koruma bilincinin yaygınlaşmasını sağlayacak ve su altı yaşamının sürdürülebilirliğine katkıda bulunacaktır.

6.4.5. Dalış Turizminin Kırılganlığı: Sezonallık Sorunu

Güney Marmara Bölgesi özelinde su sıcaklıkları, ilkbahar ve yaz aylarında 18-25°C, sonbahar ve kış aylarında ise 10-18°C arasında seyrettiği belirtilmiştir. Her ne kadar su sıcaklıkları dalışa uygun düzeyde olsa da, bölgeye hakim olan poyraz rüzgarının güvenlik gerekçesiyle dalış faaliyetlerini sınırlayabildiği ifade edilmiştir. Bu doğrultuda, dalış programlarında rüzgar yönüne ve şiddetine bağlı olarak esnek güncellemeler yapılmasının gerekliliği vurgulanmıştır.

“Kış aylarında dalış yapmak hem fiziki şartlar hem de ekipman kullanımı açısından oldukça zorlayıcı. Su sıcaklığı çok düşüyor, dalış süresi kısıyor, ekipmanlar daha hassas hale geliyor. Ayrıca hava koşulları nedeniyle denize açılmak bile çoğu zaman mümkün olmuyor. Dalış yapılabilecek gün sayısı çok az. Bu yüzden ne eğitimi ne de turistik dalışları bu döneme kaydırmak kolay değil.” (Katılımcı V)

Katılımcılardan elde edilen veriler, doğa temelli turizm faaliyetlerinden biri olan dalış turizminin belirgin bir sezonallık özelliği taşıdığını ortaya koymaktadır. Görüşmeler doğrultusunda, dalış faaliyetlerinin büyük ölçüde yaz aylarında yoğunlaştığı; buna karşın kış aylarında talebin ciddi oranda azaldığı ifade edilmiştir. Özellikle temmuz ve ağustos aylarında, Türkiye genelinde olduğu gibi Güney Marmara Bölgesi'nde de dalış merkezlerinin yüksek talep karşısında kapasite sorunları yaşadığı belirtilmiştir. Bu dönemde oluşan yoğunluk, zaman zaman hizmet kalitesinde düşüşe, uzun bekleme sürelerine ve dalış programlarının turist taleplerine uygun şekilde yapılandırılmamasına neden olabilmektedir. Katılımcılar, aşırı kalabalığın dalış deneyimini olumsuz etkileyebildiğini, turistlerin daha stresli ve memnuniyetsiz bir deneyim yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

“Yoğun sezonda tekne tıka basa doluyor. Turistler hem bekliyor hem de kalabalıktan rahatsız oluyor. Keyif almadan çıkan kişiler olabiliyor.” (Katılımcı IV)

Kış aylarında ise bölgedeki dalış faaliyetlerinde ciddi bir azalma yaşandığı gözlemlenmiştir. Katılımcılar, düşük sıcaklıklar, artan rüzgar etkisi, dalga boylarının

yükselmesi ve gün ışığı süresinin azalması gibi çevresel etkenlerin bu dönemde dalış için elverişsiz koşullar oluşturduğunu ifade etmiştir. Bu koşullar, birçok dalış merkezinin faaliyetlerini geçici olarak askıya almasına neden olurken, bazı merkezler alternatif olarak Kızıldeniz veya Maldivler gibi yurt dışı dalış organizasyonlarına yönelmektedir.

7. Tartışma

Çalışmada elde edilen bulgular, Güney Marmara Bölgesi'nde dalışın hem turizm hem de spor kimliğiyle ele alındığını, ancak bu ikili yapının sektörde bir belirsizlik yarattığını göstermektedir. Katılımcı görüşlerinden hareketle, özellikle kurumsal tanım eksikliği ve mevzuattaki tutarsızlıkların, hem işletmelerin faaliyetlerini sürdürülebilir biçimde yürütmesini zorlaştırdığı hem de bölgesel ölçekte stratejik bir gelişim modelinin oluşmasını engellediği anlaşılmaktadır. Nitel verilere dayalı olarak öne çıkan bu durum, literatürde turizm ve sporun kesişim alanlarında faaliyet gösteren sektörlerin kurumsal çerçeve eksikliklerinden nasıl etkilendiğine dair bulgularla örtüşmektedir.

Görüşmelerde dile getirilen mevsimsellik, insan kaynağı yetersizliği, altyapı eksikliği, tanıtım eksikliği ve ekipman tedarikindeki güçlükler, sadece Güney Marmara'ya özgü değil; aynı zamanda gelişmekte olan birçok kıyı bölgesinde karşılaşılan ortak sorunlardır. Nitekim Culha ve Yaşar'ın (2024) Silifke ve Erdemli kıyılarında gerçekleştirdiği nitel çalışmada da konaklama ve ulaşım altyapısındaki yetersizlikler, tanıtım eksikliği ve kamusal destek mekanizmalarının eksikliği temel sorun alanları olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda her iki çalışmanın sonuçları, dalış turizminin gelişiminde karşılaşılan güçlüklerin bölgeye özgü olmaktan çok, sektörel yapıya ilişkin ortak yapısal sorunlara dayandığını göstermektedir. Ancak Güney Marmara'yı özgün kılan unsur, hem Marmara hem de Ege Denizi'ne kıyısı olması nedeniyle farklı deneyimleri bir arada sunabilme potansiyelidir. Bu iki denize kıyısı olma durumu, doğru planlama ve destinasyon yönetimiyle Bölgeyi sadece yerli değil, uluslararası dalış turizmi açısından da cazip bir noktaya dönüştürebilecek güce sahiptir. Ayrıca araştırma, dalış yapanların

profillerine ilişkin bilgilerin işletmeler tarafından sistematik biçimde toplanmadığını, bu durumun pazarlama stratejilerinin veri temelli yürütülmesini zorlaştırdığını ortaya koymaktadır. Bu durum, veri yetersizliği nedeniyle hedef kitleye ulaşamama sorunu ile de örtüşmektedir. Yerel işletmelerin büyük bölümü, profesyonel tanıtım araçlarından uzak ve dijital platform kullanımında sınırlı kaldığı için rekabet gücünü artırmakta zorlanmaktadır. Bu da pazarda görünürlüğün azlığı ve destinasyon imajının zayıf kalması gibi sonuçlar doğurmaktadır.

Çalışma ayrıca, dalış merkezleri arasında yatay iş birliği eksikliğine de dikkat çekmektedir. Rekabetin iş birliğinin önüne geçtiği bu yapı, sektörde kolektif bir gelişme perspektifi oluşturmayı zorlaştırmaktadır. Oysa destinasyon temelli pazarlama ve bölgesel marka değeri oluşturma süreci, özellikle niş turizm alanlarında paydaşlar arası iş birliğini zorunlu kılmaktadır. Katılımcıların çoğunluğu, bölgesel düzeyde ortak tanıtım, eğitim, altyapı kullanımı ve teçhizat paylaşımı gibi modellerin geliştirilebileceğini ifade etmektedir. Benzer şekilde, Hazarhun ve arkadaşlarının Seferihisar'da gerçekleştirdiği nitel araştırmada da dalış merkezleri arasında yeterli düzeyde iş birliği kurulamadığı, bu durumun destinasyonun görünürlüğünü ve sektörel verimliliği olumsuz etkilediği ortaya konmuştur. Her iki çalışmada da iş birliğine dayalı yaklaşımların dalış turizminin sürdürülebilirliği için önemli olduğu vurgulanmaktadır. Son olarak, mevzuatın hem dalışın turizm hem de spor yönünü içerecek şekilde güncellenmesi gerektiği yönündeki güçlü beklenti, sektördeki aktörlerin daha net bir yasal zemine duyduğu ihtiyacı göstermektedir. Mevcut durum, özellikle kamu kurumlarının destekleyici mekanizmalar geliştirmesini de zorlaştırmaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın bulguları; sektörel gelişim için çok aktörlü ve çok düzeyli bir yönetim anlayışının geliştirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

8. Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma, Güney Marmara Bölgesi'nde dalış faaliyetlerinin hem spor hem de turizm alanlarına ait ikili kimliği nedeniyle sektörde çeşitli yapısal ve uygulamaya dönük sorunların varlığını ortaya

koymaktadır. Araştırma bulguları, dalış turizminin sürdürülebilir gelişimini sınırlayan temel sorunların; mevzuat belirsizlikleri, çevresel kirlilik, altyapı eksiklikleri, sezonsallık, tanıtım yetersizliği ve iş birliği eksikliği olduğunu göstermektedir (Cavallini, vd., 2023).

Dile getirilen en önemli sorunlarından biri, dalış faaliyetlerine net bir kimlik kazandırılmamış olmasıdır. Dalışın spor mu yoksa turizm faaliyeti mi olduğu tartışması oldukça öne çıkmaktadır. Nitekim dalış okullarının gelen ziyaretçilere büyük ölçüde eğlence ve keşif dalışları yaptırdığı, bunun ise esasında turistik bir aktivite olduğu anlaşılmaktadır. Mevcut spor kurallarının bu alanda sınırlayıcı olduğu, söz konusu sınırlamalar yüzünden Bölgenin dalış potansiyelini tam anlamıyla gerçekleştiremediği görülmektedir. Dalışın salt sportif bir faaliyet olarak değil; turistik değeri bulunan, yerel ekonomiye katkı sağlayan ve deneyim temelli bir etkinlik olarak bütüncül bir yaklaşımla değerlendirilmesi önem arz etmektedir. Bu bağlamda, turizm amaçlı sportif faaliyetler ile rekreasyonel ve teknik dalışlar arasında net ayrımlar yapılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Mevcut mevzuat kapsamında dalışa kapatılan alanlar, hem alan yönetimi hem de kaynak kullanımı açısından değerlendirildiğinde, ne etkin bir koruma işlevi görmekte ne de bölgesel turizm ekonomisine katkı sunabilecek şekilde entegre edilmektedir (McGeady, vd., 2023: 21). Teknik dalış gibi özel nitelikli uygulamaların mevcut mevzuat çerçevesinde yeterince desteklenmemesi, hem eğitmen yetiştirilmesi hem de hizmet çeşitliliğinin artması açısından önemli bir engel olarak görülmektedir.

Bölgenin coğrafi avantajları ve zengin su altı kaynaklarına rağmen, çevresel sürdürülebilirlik konusundaki eksiklikler sektörün potansiyelini sınırlandırmaktadır. Özellikle Edremit Körfezi'nde arıtılmadan denize bırakılan atık sular ve Marmara Denizi'nde görülen müsilaj problemi, su altı canlılığına zarar vermekte ve dalış deneyiminin kalitesini düşürmektedir. Öte yandan, sezon dışı dönemlerde yaşanan talep düşüklüğü, dalış merkezlerinin yıl boyunca sürdürülebilir biçimde faaliyet göstermesini zorlaştırmaktadır. Bu durum, bölgenin turizm ekonomisine olan katkısını mevsimsel sınırlara hapsedmektedir.

Dalış turizminin sürdürülebilir ve katma değer yaratan bir yapıya kavuşturulabilmesi için mevcut düzenlemelerde çok düzeyli değişikliklere ihtiyaç duyulmaktadır. Öncelikle, dalış faaliyetlerinin hem turizm hem de spor disiplini olarak iki ayrı boyutta tanımlanması ve ilgili mevzuatın bu çerçevede güncellenmesi gerekmektedir. Özellikle keşif dalışı gibi deneyim odaklı faaliyetlerin turistik tanımı netleştirilerek, bu alanda faaliyet gösteren ticari merkezlerin gerekliliklerinin yeniden gözden geçirilmesi önem arz etmektedir. Dalışa yasaklı alanlarda ise, mutlak kapatmalar yerine denetimli ve izinli kullanım esasına dayalı, koruma-kullanma dengesini önceleyen modellerin örnek alınması gerekmektedir (Lucrezi, vd., 2017: 400). Dalgıçların doğal ve kültürel mirasın korunmasında birer gözlemci ve denetleyici olarak değerlendirilmesi; yasa dışı faaliyetlerin önlenmesi açısından da fayda sağlayacaktır. Çevresel açıdan ise, Edremit Körfezi ve Marmara kıyılarında ileri biyolojik arıtma tesislerinin yaygınlaştırılması, bölgenin su altı yaşamını korumak açısından elzemdir. Dalış turizmi potansiyeline sahip bölgelerdeki çevresel altyapı eksikleri, sadece doğal yaşamı değil, turistik çekiciliği de doğrudan etkilemektedir.

Sektörel gelişimin finansal boyutu göz önüne alındığında, dalış merkezlerinin ekipman yenileme,

çevreye duyarlı uygulamalara geçiş, sezon dışı pazarlama faaliyetleri ve eğitmen yetiştirme programları için hibe, faizsiz kredi ve teşvik mekanizmalarıyla desteklenmesi öngörülmektedir. Teknik dalış gibi ileri düzey faaliyetler için özel uzmanlık programlarının kamu-özel iş birliği çerçevesinde desteklenmesi de önerilmektedir.

Tanıtım ve iş birliği konusunda, dalış merkezlerinin ortak hareket etmesini sağlayacak bölgesel tanıtım ağlarının, tematik dalış rotalarının belirlenmesi ve dijital kampanyalar geliştirilmesi; katma değeri artıracaktır. Rekabetin yalnızca fiyat üzerinden değil; kalite, güvenlik ve sürdürülebilirlik ilkeleri üzerinden yapılandırılması gerekmektedir. Son olarak, dalış turizminin bölgesel kalkınmaya sürdürülebilir katkı sunabilmesi için yerel halkın sürece aktif biçimde dahil edilmesi ve çevresel etkilerin toplumsal farkındalıkla yönetilmesi gerekmektedir.

Söz konusu çalışmada dalışın turistik yönü ön plana çıkarılmış olsa da dalışın sportif boyutunun da çok disiplinli bir yaklaşımla ele alınması, dalış sektörünün bütüncül anlaşılması açısından önemlidir. Buna ek olarak, dalışla ilgili mevzuat yapısının hem spor hem turizm yönünden iki ayrı düzeyde detaylı analiz edilmesi, uygulamadaki çelişkilerin anlaşılması ve politika reformlarına altlık oluşturması açısından önem taşımaktadır.

Bilgilendirme

Yazar Katkıları

Yazar 1: Literatür taraması, makale fikrinin oluşturulması, yöntemin planlanması, makalenin içeriğinin belirlenmesi ve organizasyonu, verilerin elde edilmesi ve işlenmesi, analiz, makale yazımı.

Yazar 2: Literatür taraması, yöntemin organizasyonu, makale inceleme.

Yazar 3: Literatür taraması, verilerin elde edilmesi, makale inceleme.

Çatışma Beyanı

Yazarlar tarafından herhangi bir potansiyel çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Fon Desteği

Bu çalışmada herhangi bir resmi, ticari ya da kar amacı gütmeyen organizasyondan fon desteği alınmamıştır.

Etik Standartlara Uygunluk

Bu çalışma için Balıkesir Üniversitesi Etik Kurulu'nun 30.04.2025 tarihli ve 2025/04-24 numaralı Kararı ile onay alınmıştır.

Etik Beyanı

Yazarlar tarafından bu çalışmada bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu; yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan edilmiştir.

Teşekkür

Bu çalışma, Güney Marmara Kalkınma Ajansı'nın kurumsal desteğiyle gerçekleştirilmiştir. Süreç boyunca sağladıkları yönlendirme ve katkılar için GMKA Genel Sekreteri Sn. Onur Adıyaman'a içten teşekkür ederiz. Ayrıca, saha çalışmalarını sürecinde gösterdikleri iş birliği, bilgi paylaşımı ve iletişim ağı desteği için Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı'na teşekkür ederiz. Derinlemesine mülakat talebimizi memnuniyetle kabul eden, bilgi ve deneyimlerini içtenlikle paylaşan tüm dalış merkezi sahiplerine değerli katkılarından ötürü minnettarız.

Kaynakça

- Arcos-Aguilar, R., Favoretto, F., Kumagai, J. A., Jimenez-Esquivel, V., Martinez-Cruz, L., and Aburto-Oropeza, O. (2021). Diving Tourism in Mexico—Economic and Conservation Importance. *Marine Policy*, 126, 1010-1044.
- Barkin, S. (2008). Qualitative Methods?, A. Klotz ve D. Prakash (Ed.), *Qualitative Methods in International Relations: A Pluralist Guide*. ABD: Palgrave Macmillan, 211-220.
- Blanco, E. (2011). A Social-Ecological Approach to Voluntary Environmental Initiatives: The Case of Nature-Based Tourism. *Policy Sciences*, 44 (1), 35-52.
- Cabral, B. R., Millage, K. D., Mayorga, J., Kordell, T., Kelkar, M., Caughman, Favoretto, M. F., Schuhbauer, A., et al. (2025). Marine Protected Areas for Dive Tourism. *Scientific Reports*. 15 (1923), 1-14.
- Cavallini, I., Marzo, D., Scaccia, L., Scipioni, S., Niccolini, F. (2023). Scuba Diving Tourism and The Challenge of Sustainability: Evidence From an Explorative Study in North African-Mediterranean Countries. *EuroMed Journal of Business*, 20 (5), 1-26.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel Araştırma Yöntemleri, Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2019) *Nitel Araştırmacılar İçin 30 Temel Beceri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2023) *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Culha, Y. ve Yaşar, O. (2024). Silifke ve Erdemli İlçeleri Kıyılarında Su Altı Dalış Turizmi Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(11), 824-844.
- Dernoi, L. A. (1981). Alternative Tourism: A New Style In North-South Relations. *International Journal of Tourism Management*, 2, 253-264.
- Dernoi, L. A. (1988). Alternative or Community-Based Tourism. L. D'Amore ve J. Jafari (Ed.), *Tourism: A Vital Force for Peace*. Vancouver: D'Amore and Associates, 89-94.
- Dimmock, K., and Musa, G. (2014). Scuba Diving Tourism System: A Framework for Collaborative Management and Sustainability. *Marine Policy*, 54, 52-58.
- Ditton, R. B., Osburn, H. R., Baker, T. L., and Thailing, C. E. (2002). Demographics, Attitudes, and Reef Management Preferences of Sport Divers in Off Shore Texas Waters. *ICES Journal of Marine Science*, 59, 186-191.
- Doğru, H., Çelik, B. ve Yılmaz, B. S. (2019). Dalış Turizmi Emniyeti: Risk Faktörleri ve Çözüm Önerileri. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 30 (3), 185-197.
- Douglas, J. D. M. (1985). Medical Problems Of Sport Diving, *British Medical Journal (Clinical Research Edition)*, 291 (6504), 1224-1226.
- Emang, D., Thorsen, B. J., and Lundhede, T. (2020). The Role of Divers' Experience for Their Valuation of Diving Site Conservation: The Case of Sipadan, Borneo. *Journal of Outdoor Recreation and Tourism*, 32, 1-12.
- Forrest M. J., Favoretto F., Nisa Z. A. and Aburto-Oropeza O. (2023). A deeper dive into the blue economy: the role of the diving sector in conservation and sustainable development goals. *Front. Mar. Sci.* 1-8.
- Freeman, M. (2007). Standards of Evidence in Qualitative Research: An Incitement to Discourse. *Educational Researcher*, 36(1), 25-32.
- GMKA (Güney Marmara Kalkınma Ajansı). (2019). "Güney Marmara Sualtı Çalıştay Raporu", <https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/Su-Altı-Calistay-Raporu.pdf>, (Erişim tarihi: 10.04.2025).
- GMKA (Güney Marmara Kalkınma Ajansı). (2024). "TR22 Düzey 2 Bölgesi Bölge Planı 2024-2028", <https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/TR-22-Guney-Marmara-Bolgesi-2024-2028-Bolge-Plani.pdf>, (Erişim tarihi: 20.04.2025).
- GMKA (Güney Marmara Kalkınma Ajansı). (2025). "TR22 Düzey 2 Bölgesi Dalış Noktaları", <https://www.gmka.gov.tr/pages/harita.php>, (Erişim tarihi: 08.07.2025).
- Hazarhun, E.; Bilgin, Y. K.; Çetinsöz, B. C. ve Sert, S. (2023). Seferihisar'da Su Altı Dalış Turizmine Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel*, 6(2), 707-725.
- Lucrezi, S., Milanese, M., Markantonatou, V., and Saayman, M. (2017). Scuba diving tourism systems and sustainability: Perceptions by The Scuba Diving Industry In Two Marine Protected Areas. *Tourism Manage.* 59, 385-403.
- Marconi, M., Giglio, V. J., Filho, G. H. P., and Motta, F. S. (2020). Does Quality of Scuba Diving Experience Vary According to the Context And Management Regime of Marine Protected Areas?. *Ocean and Coastal Management*, 194, 1-11.
- McGeady, R., Robert, R., Dooley, J. S., Howe, J., Fox, C., Andrew, J. W., et al. (2023). A Review of New And Existing Non-Extractive Techniques for Monitoring Marine Protected Areas. *Front. Mar. Sci.* 10, 1-23.

- Mehtiyeva, A. N. (2017). International Tourism: Types Of Alternative Tourism. *The International New Issues in Social Sciences*, 4 (4), 7-14.
- Milroy, W. C. (1982). The Sport Diving Employee. *Journal of Occupational Medicine*, 24 (4), 295-298.
- Oracion, E. G. (2007). Dive Tourism, Coastal Resource Management and Local Government in Dauin. *Philippine Quarterly of Culture and Society*, 35 (3), 149-178.
- Pirnar, İ., Kurtural, S., and Eriş, E. D. (2019). Swot - Tows Analysis Of Urla Destination's Alternative Tourism Development. *International Journal of Contemporary Tourism Research* 2, 235-244.
- Richter, L. K. (1989). Exploring Alternative Strategies for Tourism Development: Is There a Better Way?, *The Politics of Tourism in Asia* (Honolulu: University of Hawai'i Press), 203-238.
- SBB (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı). (2013). "Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985-1989", <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Besinci-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani-1985-1989.pdf>, (Erişim tarihi: 30.04.2025).
- SBB (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı). (2013). "Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018", https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Onuncu_Kalkinma_Plani-2014-2018.pdf, (Erişim tarihi: 20.04.2025).
- Schuhbauer, A., Favoretto, F., Wang, T. et al. (2023). Global Economic Impact of Scuba Dive Tourism. *Research Square*, 1-21.
- Townsend, C. (2008). Interpretation and environmental education as conservation tools. B. Garrod and S. Gössling (Ed.), *New Frontiers in Marine Tourism: Diving Experiences, Sustainability, Management* (Oxford: Elsevier), 189-200.
- Triarchi, E. I., and Karamanis, K. (2017). The Evolution of Alternative Forms of Tourism: A Theoretical Background. *Business & Entrepreneurship Journal*, 6(1), 39-59.
- The Business Research Company. (2024). *Diving Tourism Global Market Report 2025: Market Size, Trends and Global Forecast 2025-2034*. <https://www.thebusinessresearchcompany.com/report/diving-tourism-global-market-report>, (Erişim tarihi: 13.02.2025).
- Wongthong, P., and Harvey, N. (2014). Integrated Coastal Management and Sustainable Tourism: A Case Study of The Reef-Based SCUBA Dive Industry From Thailand. *Ocean and Coastal Management*, 95, 138-146.
- Yarmacı, N., Keleş, M. Ç. ve Ergil, B. (2017). Su Altı Dalış Turizminin Mevcut Durumu, Sorunları Ve Geliştirilmesine Yönelik Öneriler: Kaş Örneği. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 66-87.